
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ - ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
ΜΕΛΕΤΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΟΥ
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΒΟΥΒΑΛΗ ΣΤΗΝ ΚΑΛΥΜΝΟ.
ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ -

ΜΕΛΕΤΗ 2001: ΣΙΔΕΡΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ αρχιτέκτονας.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ 2025 : ΒΑΣΔΕΚΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ αρχιτέκτονας ΥΝΜΤΕΔ.

ΚΑΣΕΡΗ ΒΑΡΒΑΡΑ ΕΛΕΟΥΣΑ αρχιτέκτονας.

Εισαγωγή

Ανεβαίνοντας από το λιμάνι προς βορρά, μέσα από τον πυκνοδομημένο ιστό στενών δρόμων και σπιτιών κτισμένων το ένα δίπλα στο άλλο, φθάνεις στην ενορία της Αγίας Τριάδας στους πρόποδες του βουνού, όπου οροθετείται ένα τμήμα της πόλης της Πόθιας στην Κάλυμνο. Εκεί, κλεισμένα στον περίβολό τους από ψηλούς μαντρότοιχους, βρίσκονται δύο αρχοντόσπιτα που γεννήθηκαν σχεδόν μαζί τον περασμένο αιώνα, σπίτια της οικογένειας του Πελεκάνου και Μαγκλή. Το περισσότερο γνωστό από αυτά, το αρχοντικό Βουβάλη, αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Πρόκειται για το σπίτι του μεγαλέμπορου σφουγγαριών και ευεργέτη της Καλύμνου Νικολάου Βουβάλη και της συζύγου του Αικατερίνης Πελεκάνου. Το αρχοντικό, πριν από χρόνια, με μία πράξη δωρεάς μεταβιβάστηκε στο Ελληνικό Δημόσιο και σύμφωνα με τους όρους της ίδιας της δωρεάς, από τότε μέχρι σήμερα λειτουργεί ως μουσείο. Η πρόσφατη κατασκευή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Καλύμνου στο ίδιο οικόπεδο και δίπλα στο αρχοντικό, θέτει σήμερα τις βάσεις έτσι ώστε στην περιοχή να δημιουργηθεί ουσιαστικά πλέον ο κατ' εξοχήν μουσειακός πόλος του νησιού.

Στη σύνθετη θεματική διάρθρωση του μουσειακού συγκροτήματος, κύριο ρόλο έχει το κτίριο που εξετάζεται σαν ένα από τα εξειδικευμένα σημεία αναφοράς του, μη εξαιρετέου του ρόλου υποδομής του περιβάλλοντος χώρου και των βοηθητικών κτισμάτων του, στα πλαίσια αναθεώρησης και επαναπροσδιορισμού ενός νέου χαρακτήρα και λειτουργικών εξαρτήσεών τους, στην οργανωτική δομή του ίδιου του συγκροτήματος. Η μελέτη που εδώ παρουσιάζεται εστιάζεται από τη μία πλευρά στο αρχοντικό και από την άλλη στον περιβάλλοντα χώρο του, στοχεύοντας μέσα από επεμβάσεις συντήρησης και στερέωσης στη δομική αποκατάσταση του κτηρίου και γενικότερα στην ανάδειξη του μνημειακού συνόλου. Στην οπτική επαναλειτουργίας όλων των χώρων του ως εκθεσιακών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών του σήμερα ανενεργού δευτέρου ορόφου, η ίδια η μελέτη επεκτάθηκε σε παρεμβάσεις λειτουργικού χαρακτήρα για τη βελτίωση των συνθηκών χρήσης, διακίνησης και προσβασιμότητας του κτηρίου, ιδιαίτερα από τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Προέβλεψε επίσης τη δημιουργία επαρκών χώρων υγιεινής και τον εμπλουτισμό του με σύγχρονες εγκαταστάσεις κλιματισμού, γενικού και ειδικού φωτισμού για τα εκθέματα, πυρανίχνευσης, πυρασφάλειας και συναγερμού.

Ιστορικά - Οικοδομικές Φάσεις

Το αρχοντικό, κτισμένο στο τρίτο τέταρτο του 19ου αιώνα, παρουσιάζει μοναδικά μορφολογικά και διακοσμητικά χαρακτηριστικά, πρωτόγνωρα σε ιδιωτικό κτίσμα του νησιού, με νεοκλασικά στοιχεία ανάμικτα με λαϊκά και με αυξημένους ιδιωτικούς όπως και με ιδιαίτερους αντιπροσωπευτικούς χώρους στο ισόγειο και στον όροφο, που

υποδηλώνουν το κύρος και την εξέχουσα θέση του ιδιοκτήτη στην κοινωνικοοικονομική δομή του νησιού της Καλύμνου.

Το κτίσμα είναι διώροφο με ένα επιπλέον όροφο υπερυψωμένο στο κέντρο της κύριας όψης του. Στη σημερινή μορφή του φθάνει μετά από μία σειρά μεταλλαγών που υπέστη στο χρόνο, οι οποίες οροθετούνται βασικά σε τέσσερις οικοδομικές φάσεις.

Πρώτη Φάση

Η πρώτη φάση ανάγεται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στο τρίτο τέταρτο του περασμένου αιώνα, όπου κατασκευάστηκε ένα διώροφο κτίσμα με υπόγειο, με σχεδόν τετράγωνη την κάτοψη στο ισόγειο και στον όροφο, με κεντρικό αξονικό διάδρομο και εκατέρωθεν δωμάτια, με εσωτερική ξύλινη κλίμακα στο βάθος του διαδρόμου και με έναν εξώστη να προβάλλει στον κεντρικό άξονα της κύριας όψης.

Είναι το σπίτι που πρωτοκτίσθηκε, ο πρώτος πυρήνας κατοικίας, του οποίου πιστό αντίγραφο είναι το παρακείμενο κτίριο της ίδιας οικογένειας με σημερινή χρήση βρεφονηπιακού σταθμού.

Στη διάταξη των χώρων του ακολουθούσε την τυπολογία που χαρακτηρίζει τα διπλά διώροφα σπίτια της Καλύμνου, όπου η κουζίνα και το καθημερινό χωροθετούνται στο ισόγειο, με τα υπνοδωμάτια και την επίσημη «σάλα» στον όροφο και με τον κεντρικό διάδρομο να λειτουργεί ως μεταβατικό στοιχείο κατανομής των ιδίων των χώρων.

Στο ισόγειο, δεξιά του διαδρόμου βρισκόταν το καθημερινό που καταλάμβανε σε βάθος το σύνολο της επιφάνειας της κάτοψης. Ο παραπάνω χώρος χρησιμοποιείτο όλη την ημέρα και στο βάθος του υπήρχε ο «κρέββατος» που χρησίμευε για τον ύπνο.

Αριστερά του διαδρόμου βρίσκονταν δύο δωμάτια: το σημερινό «Γραφείο Βουβάλη» και η κουζίνα που επικοινωνούσε με το υπόγειο μέσω μίας πόρτας τοποθετημένης κάτω από το πλατύσκαλο της κλίμακας.

Στον όροφο, ο κεντρικός διάδρομος κατένεμε από τη μία πλευρά του την επίσημη «σάλα» που καταλάμβανε επίσης όλη την επιφάνεια της κάτοψης και από την άλλη ένα υπνοδωμάτιο και το «εικονοστάσι» που επικοινωνούσαν μεταξύ τους με μία εσωτερική πόρτα.

Στον κεντρικό άξονα της κύριας όψης του κτιρίου ανοιγόταν το κεντρικό θύρωμα εισόδου στους χώρους του ισόγειου και μία εξωστόθυρα στον όροφο. Συμμετρικά στον κεντρικό, στους πλευρικούς άξονες της κύριας όψης, ανοιγόντουσαν αντίστοιχα τα παράθυρα στο ισόγειο και στον όροφο. Στη στάθμη του ορόφου, στην κύρια όψη, προέβαλλε ο εξώστης

με επιμελώς κατεργασμένο το σιδερένιο του προστατευτικό κιγκλίδωμα και με τη μαρμάρινη πλάκα του δαπέδου του στηριγμένη σε μαρμάρινα φουρούσια.

Δεύτερη Φάση

Η δεύτερη φάση είναι αυτή που χρονολογείται στο 1894, φάση κατά την οποία το διώροφο «τρίπτυχο σπίτι του Πελεκάνου», με τις αυστηρές αξονικές του συμμετρίες στην κάτοψη και στην όψη, τυπολογικά ταυτόσημο με την πλειονότητα των διώροφων σπιτιών της Καλύμνου, θα μετατραπεί στο «αρχοντικό του Βουβάλη».

Θα μεταλλαχθεί δηλαδή στο κτίσμα που βλέπουμε σήμερα με την εξωτερική μορφή και εσωτερική διάρθρωση και διακόσμηση των χώρων του, προσαρμοσμένων στις απαιτήσεις που επέβαλλαν την αύξηση των ιδίων των χώρων, παράλληλα με τη μεγαλοπρεπή εμφάνισή τους και με την αναζήτηση ενός νέου ύφους της μορφής του κτιρίου.

Οι λόγοι που καθόρισαν την επέκταση και ριζική ανακαίνιση του προϋφιστάμενου κελύφους δεν θα πρέπει να αναζητηθούν τόσο στην ενδεχόμενη αύξηση των μελών της οικογένειας του Βουβάλη, που θα έθετε τον προβληματισμό της δημιουργίας νέων χώρων, ή ακόμα στην αναζήτηση μίας κοινωνικής καταξίωσης ή και επίδειξης του ιδιοκτήτη, όσο σε ένα εξαιρετικής σημασίας «εθνικό πολιτικό» γεγονός για την τουρκοκρατούμενη τότε Κάλυμνο: την επικείμενη άφιξη στο νησί του Ελευθερίου Βενιζέλου και τη φιλοξενία του στο σπίτι του Βουβάλη.

Επιβαλλόταν κατά συνέπεια να δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή για την αξιοπρεπή διαμονή του εκλεκτού επισκέπτη στην κατοικία του άρχοντα του νησιού. Οι επεμβάσεις που σηματοδοτούν την καθοριστική αυτή φάση εξέλιξης του αρχοντικού συνίστανται:

α) Στην προς δυσμάς οριζόντια επέκταση του αρχικού κτιρίου μέσω ενός διώροφου όγκου, όπου διαμορφώθηκε η επίσημη τραπεζαρία στο ισόγειο με τη νέα κουζίνα στις πλάτες της και το μεγαλοπρεπές σαλόνι στον όροφο. Ο όγκος ολοκληρώνεται στη στέψη του με μία κεραμοσκεπή σοφίτα, από την οποία υπερυψώνεται με τη σειρά της η μανσάρδα με δίρριχτη στέγαση.

β) Στην κατασκευή καθ' ύψος μίας κυβόσχημης προσθήκης, πυργοειδούς μορφής, στο δυτικό τμήμα του επίπεδου δώματος του κτιρίου.

Ένας δεύτερος όγκος υλοποιήθηκε, ίσως όχι πολύ αργότερα, σε επαφή με αυτόν της επέκτασης. Ήταν περιορισμένος στη στάθμη του ισογείου και οπισθοχωρημένος από την οικοδομική γραμμή της κύριας όψης κατά 4 μέτρα. Αποτελούσε την προέκταση του χώρου της νέας κουζίνας, στο δώμα του οποίου διαμορφώθηκε η βεράντα του σαλονιού.

Η κύρια είσοδος στο κτίριο μετά τις επεμβάσεις παρέμεινε η ίδια της προϋπάρχουσας κατάστασης, ενώ στο εσωτερικό του πρωτογενούς πυρήνα κατοικίας επήλθαν μετατροπές

για την εξασφάλιση της λειτουργικότητας και επικοινωνίας των χώρων, με σεβασμό όμως κατά το δυνατόν της τυπολογίας του πρωταρχικού κτίσματος.

Μεταξύ αυτών:

- Καταργήθηκε ο χώρος της αρχικής κουζίνας για να δημιουργηθεί ο νέος διάδρομος προς την τραπεζαρία και τη νέα κουζίνα, συνδεδεμένος με τον κεντρικό διάδρομο στο ισόγειο.
- Στον 1ο όροφο τμήμα της σάλας κατατμήθηκε για να κατασκευαστεί νέα κλίμακα που θα συνέδεε το σαλόνι με το ισόγειο και τους υπόλοιπους χώρους μέσω του πλατύσκαλου της κεντρικής κλίμακας.
- Κατασκευάστηκε μία δεύτερη κλίμακα που από τον 1ο όροφο οδηγούσε στους χώρους του 2ου.

Επιμέρους παρεμβάσεις έγιναν και στο «καθημερινό» του ισογείου: ο κρέββατος διαμορφώθηκε σε κλειστό υπνοδωμάτιο για το υπηρετικό προσωπικό, ενώ ο χώρος απέκτησε και τζάκι, αποκτώντας χαρακτήρα πιο επίσημο.

Στον 1ο όροφο καταργήθηκε η μεγάλη σάλα και δημιουργήθηκε επίσημος χώρος υγιεινής στην πρόσοψη. Οι υπόλοιποι χώροι χρησιμοποιήθηκαν ως υπνοδωμάτια.

Στον 2ο όροφο που προστέθηκε, διαμορφώθηκαν ένα ακόμη υπνοδωμάτιο και ένα σαλόνι με πρόσβαση στη βεράντα.

Τρίτη Φάση

Η τρίτη περίοδος χαρακτηρίζεται από την προσθήκη ενός ακόμη όγκου στη στάθμη του 2ου ορόφου, με χρήση υπνοδωματίου, στο βόρειο τμήμα του υπολοίπου της επιφάνειας του δώματος.

Τέταρτη Φάση

Η τελευταία φάση τοποθετείται το 1938. Τότε κατασκευάστηκε ένα βοηθητικό κτίσμα στο ισόγειο, ύψους 3,60 μ., με χρήση αποθήκης, WC και δεύτερης κουζίνας με ενσωματωμένο φούρνο. Με αυτό το κτίσμα καλύφθηκε και μία δύσοσμη στενή λωρίδα γης στις πλάτες του αρχοντικού.

Στην επιφάνεια του δωματός του επιστρώθηκαν πλακίδια, διαμορφώνοντας μία ταράτσα που επικοινωνούσε με το πλατύσκαλο της κλίμακας που οδηγούσε στο σαλόνι.

Ένας ακόμη μικρότερος όγκος, με χρήση σκοτεινού φωτογραφικού θαλάμου και WC, κατασκευάστηκε στις πλάτες της τελευταίας προσθήκης του 2ου ορόφου. Στηριζόταν σε πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος με φουρούσια.

Μορφολογία

Στη διαχρονική εξέλιξη του κτιρίου, οι επεμβάσεις που καθόρισαν ουσιαστικά τη σημερινή εξωτερική μορφή και την εσωτερική του οργάνωση υπήρξαν αυτές της περιόδου του 1894. Τότε το κτίριο επεκτάθηκε και αναπλάσθηκε μέσα από μία προσθετική κατασκευαστική διαδικασία, με τις δύο τελευταίες φάσεις να το συμπληρώνουν από τη μία και να το επιβαρύνουν από την άλλη με βοηθητικά κτίσματα.

Στην αναδιοργάνωσή του διατηρήθηκε η λειτουργικότητα της κάτοψης χωρίς να διαταραχθεί η βασική γεωμετρική δομή της, με την ορθολογική διάρθρωση και κατανομή των κύριων χώρων, η είσοδος από την κύρια όψη και οι βοηθητικοί χώροι στις πλάτες, όπου προβλέφθηκε και δεύτερη είσοδος υπηρεσίας.

Οι επεμβάσεις του 1894 δεν περιορίστηκαν μόνο σε οριζόντια και καθ' ύψος επέκταση, αλλά επεκτάθηκαν και στη μορφολογική ανασυγκρότηση. Η όψη συντέθηκε με στοιχεία εκλεκτικού χαρακτήρα που συνδύαζαν το αυστηρό κλασικιστικό ύφος με νέες αναγεννησιακές αναζητήσεις.

Η κύρια όψη οργανώθηκε σε πέντε συμμετρικούς άξονες, με ανοίγματα στο ισόγειο και στον όροφο και με κεντρικό εξώστη. Το παλαιό σύστημα αντικαταστάθηκε με νέα ανοίγματα, εξώστες με μαρμάρινες πλάκες και χυτοσιδηρά κιγκλιδώματα, ενώ προστέθηκε προστώο με δύο κίονες.

Η όψη διαφοροποιήθηκε από την αρχική συμμετρική απλότητα: τα ανοίγματα ενοποιήθηκαν σε μορφολογικές ενότητες με μαρμάρινες παραστάδες και γείσα, η σχέση πλήρους – κενού άλλαξε δραστικά, δίνοντας έμφαση στα ανοίγματα και μειώνοντας τις συμπαγείς επιφάνειες.

Στην επέκταση του σαλονιού στον όροφο, οι εξώστες είχαν ιδιαίτερη πλαστικότητα, με μαρμάρινες πλάκες σε ημικυκλική κάτοψη, στηριγμένες σε μαρμάρινα φουρούσια με γλυπτές λεπτομέρειες (έλικες και φύλλα ακάνθου).

Συνολικά, η μορφολογική ανασύνθεση του αρχοντικού δεν εγκλωβίστηκε σε αυστηρό συμμετρικό σύστημα, αλλά λειτούργησε με άξονες συμμετρίας για να ενοποιήσει επιμέρους τμήματα σε ένα εκλεκτικό σύνολο, όπου συνυπήρχαν στοιχεία κλασικισμού, αναγέννησης και νεομπαρόκ τάσεων.

Η χρωματική απόδοση ακολούθησε τις ώχρες στις κύριες όψεις, ενώ οι πίσω και ανατολικές όψεις παρέμειναν πιο απλές και άχρωμες, συχνά πεδίο για μεταγενέστερες πρόχειρες παρεμβάσεις.

Ο αρχιτέκτονας Ανδρέας, Κερκυραίος, που εκπόνησε τη μελέτη της επέκτασης, επηρεασμένος από τη βενετσιάνικη αρχιτεκτονική, εισήγαγε τάσεις που έφεραν τοπικές παραδοσιακές μορφές σε διάλογο με ευρωπαϊκά πρότυπα.

Ρυθμίσεις Εσωτερικών Χώρων

Οι επεμβάσεις του 1894 δεν περιορίστηκαν μόνο στην οργανική εναρμόνιση του υφιστάμενου κελύφους με τους νέους οικοδομικούς όγκους της επέκτασής του, αλλά συμπαρέσυραν ταυτόχρονα στην ανακαινιστική διαδικασία και τους εσωτερικούς χώρους του, στην προσπάθεια προσαρμογής τους στις καινοτομίες που εισήγαγαν οι νέες παρεμβάσεις.

Η φύση των παρεμβάσεων, για τις οποίες έγινε ήδη αναφορά, τραυμάτισε βίαια το υφιστάμενο κτίριο δημιουργώντας κενά και «λειτουργικά περάσματα», αναπόφευκτα για την άρθρωση στο παλιό των νέων χώρων. Τα κενά δημιουργήθηκαν σε φέροντα κάθετα και οριζόντια δομικά στοιχεία του κτιρίου, κενά που αποκαταστάθηκαν από στατικής πλευράς με τη χρήση της σχετικά νέας για την εποχή τεχνολογίας: σιδηροδοκοί διπλού T, στηριγμένοι σε σιδηρούς κίονες.

Οι ίδιες οι σιδηροδοκοί αντικατέστησαν τμήματα φέρονσας τοιχοποιίας και πάνω σε αυτές στηρίχτηκαν εξ ολοκλήρου νέα ξύλινα πατώματα ή τμήματα των παλαιών που παρέμεναν μετέωρα μετά την καθαίρεση τοίχων.

Στο νεωτεριστικό πνεύμα που χαρακτήριζε αυτού του είδους τις επεμβάσεις, τα λαϊκά παραδοσιακά στοιχεία του πρωτογενούς πυρήνα της κατοικίας προσαρμόστηκαν στις νέες λειτουργικές και αισθητικές παραμέτρους, που απαιτούσαν ουσιαστικά την ενοποίηση ετερογενών στοιχείων για την επίτευξη ενός νέου ενιαίου ύφους.

Με ιδιαίτερη φροντίδα τονίσθηκε στους ανακαινισμένους χώρους του αρχοντικού η παρουσία αυθεντικών λαϊκών στοιχείων της παραδοσιακής κατοικίας, όπως τα εντοιχισμένα ντουλάπια. Κατασκευάστηκαν ή ανακατασκευάστηκαν παραδοσιακά ξύλινα ταβάνια με ενιαία μορφή, ειδικά στους κοινόχρηστους χώρους.

Οι διάδρομοι και τα κλιμακοστάσια χρωματίστηκαν με ελαιοχρώματα. Η κατώτερη ζώνη των τοίχων τους, στο ύψος περίπου του ενός μέτρου, καλύφθηκε με ταπετσαρίες σύμφωνα με τις επιταγές της νεοκλασικής διακοσμητικής πρακτικής, με ξύλινη συνεχή τραβέρσα στο άνω όριό της. Με ταπετσαρίες επενδύθηκαν επίσης και οι ιδιωτικοί χώροι της κατοικίας σχεδόν στο σύνολό τους.

Τα παραδοσιακά στοιχεία – όπως ο καλύμνικος κρέββατος, οι παραστιές στην κουζίνα, οι καταπακτές στα πατώματα του υπογείου, το εικονοστάσι του 1ου ορόφου – ενσωματώθηκαν με τα καινοτόμα στοιχεία του κτιρίου, δημιουργώντας νέα αισθητική, στο πνεύμα του ύστερου νεοκλασικισμού και του επερχόμενου νεομπαρόκ.

Τα δάπεδα των νέων χώρων κατασκευάστηκαν όπως τα ήδη υφιστάμενα, από σανίδες καρφωμένες σε ξύλινους δοκούς. Οι οροφές στερεώθηκαν με ξύλινα ταβάνια με αρμοκάλυπτρα, σύμφωνα με την τοπική παραδοσιακή τεχνική.

Ιδιαίτερα οι χώροι της τραπεζαρίας και του σαλονιού επενδύθηκαν με διακοσμημένες ταπετσαρίες: στην τραπεζαρία με υπόλευκες αποχρώσεις και ροζέτες, στο σαλόνι με χρυσαφένιες αποχρώσεις και γεωμετρικά μοτίβα.

Η κλίμακα του ισογείου επανασχεδιάστηκε και ενοποιήθηκε με τη νέα κλίμακα του σαλονιού και εκείνη που οδηγούσε στον 2ο όροφο, με ενιαία μορφή κιγκλιδωμάτων και κουπαστών.

Τα ανοίγματα διαμορφώθηκαν με παραδοσιακές τεχνικές τοποθέτησης κουφωμάτων, ενώ οι πόρτες νέας κατασκευής είχαν μονόφυλλη διάταξη με απλή ταμπλαδωτή διακόσμηση, αντίθετα με τις παλαιότερες δίφυλλες. Ξεχωρίζει η δίφυλλη πόρτα του σαλονιού, μνημειακής μορφής, με αέτωμα και διακοσμητικό έμβλημα.

Η κεντρική δίφυλλη εξώθυρα του ισογείου ήταν από βαρύ ξύλο, με ταμπλάδες σε πρισματική διαμόρφωση και το άνω τμήμα με φεγγίτες τοξωτού σχήματος, κιγκλίδωμα και υαλοστάσιο.

Η εξώθυρα πλαισιώθηκε με σύνθετο σύστημα: κορινθιακές μαρμάρινες παραστάδες, κίονες με κιονόκρανα και θριγκό, τονίζοντας τη μνημειακότητα της εισόδου.

Υλικά - Τεχνολογία Δόμησης

Εκτός από όσα αναφέρθηκαν σχετικά με τις κατασκευές των νέων οικοδομικών όγκων, τις επεμβάσεις διαμόρφωσης των όψεων, καθώς και τις μεταρρυθμίσεις και διακοσμήσεις των εσωτερικών χώρων του αρχοντικού, στην προσέγγιση του ίδιου από πλευράς φύσης των υλικών και τεχνολογίας δόμησής του, διαπιστώνεται η παρουσία των παραδοσιακών υλικών που χαρακτήριζαν το αρχικό κτίσμα, με την παράλληλη εισαγωγή του μαρμάρου και της χρήσης των σιδηροδοκών.

Τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν βασικά ήταν:

α) **Ασβεστολιθική πέτρα** για τις θεμελιώσεις και τις εξωτερικές τοιχοποιίες, πάχους 1,20 μ. στο υπόγειο, 70 εκ. στο ισόγειο, με μείωση 10 εκ. ανά όροφο, επιχρισμένες με ασβεστοκονιάματα.

β) **Ξύλινα πατώματα και ταβάνια**, στερεωμένα σε ξύλινες δοκούς διατομής 7x15 εκ. κατά μέσο όρο, με αποστάσεις 35–40 εκ.

γ) **Ξύλινα κουφώματα**, διαμορφωμένα με τον παραδοσιακό τρόπο (ταμπλαδωτές πόρτες, εσωτερικά υαλοστάσια, περσιδωτά σκούρα στους ορόφους, προστατευτικά κιγκλιδώματα στα ισόγεια ανοίγματα).

δ) **Αργιλόχωμα** για την κάλυψη των επιπέδων δωμαίων.

ε) **Κεραμίδια γαλλικού τύπου** με κορυφογραμμές βυζαντινού τύπου, για την πεντάρριχτη στέγη της σοφίτας και τη δίρριχτη της μανσάρδας.

Από τα νέα υλικά, καθοριστικής σημασίας υπήρξε ο ρόλος των **σιδηροδοκών διπλού Τ**. Επάνω σε αυτούς βασίσθηκαν οι στατικές επιλύσεις που κατέστησαν δυνατή την υλοποίηση των επεκτάσεων και την οργανική τους διάρθρωση στο προϋπάρχον κτίριο. Οι σιδηροδοκοί χρησιμοποιήθηκαν και για τη στήριξη των ξύλινων δοκών του πατώματος του σαλονιού, καθώς και της οροφής του, που ουσιαστικά ήταν η ίδια η σοφίτα και η μανσάρδα. Οι φέροντες ξύλινοι δοκοί και τα λοιπά στοιχεία της κατασκευής τους στηρίζονταν από τη μία στις εξωτερικές τοιχοποιίες του νέου όγκου και από την άλλη στα πέλματα εγκάρσιων σιδηροδοκών.

Οι σιδηροδοκοί επέτρεψαν επίσης την κατασκευή χαμηλωμένης θολωτής οροφής στον χώρο της προέκτασης της κουζίνας, πιθανότατα με οπτόπλινθους, ενώ οι κογχές γεμίστηκαν με αργιλόχωμα για τη διαμόρφωση του δώματος, που πλακοστρώθηκε με μάρμαρο και εξελίχθηκε σε βεράντα με μαρμάρινο στηθαίο.

Σιδηροδοκοί τύπου Τ και Γ χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή μεταλλικών πλαισίων, όπου εγκιβωτίστηκαν οπτόπλινθοι, για την ανέγερση του υπερκείμενου κεραμοσκεπούς όγκου του προστώου, όπου διαμορφώθηκε ο χώρος υγιεινής στον 1ο όροφο.

Το **μάρμαρο** χρησιμοποιήθηκε εκτενώς: για τους κίονες του προστώου και της κεντρικής εισόδου, για τις παραστάδες, τα επιστήλια και τα γείσα που διαμόρφωναν τα ανοίγματα, για τις πλάκες των εξωστών και τα φουρούσια που τους στήριζαν, για τα στηθαία και την πλακόστρωση της βεράντας του σαλονιού, καθώς και για τον κυπαρισσοστοιχισμένο διάδρομο που οδηγούσε στο αρχοντικό. Ο διάδρομος ξεκινούσε από την τοξωτή εξωτερική πύλη, φτιαγμένη από σπονδύλους αμυγδαλόπετρας, και πλαισιωνόταν από κιγκλιδώματα μαρμάρινα και χυτοσιδηρά.

Στον περιβάλλοντα χώρο περιλαμβάνονταν επίσης τα **βοηθητικά περίπτερα** (περιστεριώνας και θερμοκήπιο), το πηγάδι και το περιβόλι, οργανικά ενταγμένα στο συγκρότημα. Ο περιστεριώνας ήταν ξύλινος, με μεγάλα ανοίγματα και τετράρριχτη στέγη κεραμιδιών, στηριζόμενος σε μαρμάρινη και μεταλλική υποδομή. Το θερμοκήπιο ήταν σχεδόν τετράγωνο, με υπερυψωμένο δάπεδο περίπου ενός μέτρου, ξύλινα κουφώματα και δίρριχτη στέγη, φέροντας ξύλινη δομή.

Δυτικά, δύο ακόμη κτίσματα ολοκλήρωναν το συγκρότημα: το πρώτο περιορισμένο στη στάθμη του ισογείου χρησίμευε ως αποθήκη, ενώ το δεύτερο, με ισόγειο και όροφο, είχε χρήση κατοικίας και πιθανόν εξυπηρετούσε το υπηρετικό προσωπικό.

Ο κήπος, η αυλή, το περιβόλι και το πηγάδι, οργανικά και άρρηκτα συνδεδεμένα με το αρχοντικό, αποτελούσαν τον φυσικό περίγυρο του κτιρίου και χώρο καθημερινής ενασχόλησης και αναψυχής των ενοίκων και των επισκεπτών του. Σήμερα η μελαγχολική παρουσία τους θυμίζει την παλιά αίγλη του συνόλου.

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ

Στην προσέγγιση του κτιρίου για την καταγραφή και την διάγνωση της παθολογίας των δομικών του και μη στοιχείων, διευκρινίζεται ότι η διερεύνηση που ακολούθησε δεν συνοδεύτηκε από εργαστηριακές ή άλλου είδους εξειδικευμένες αναλύσεις, αλλά περιορίστηκε στις διαπιστώσεις που προέκυπτan σταδιακά από τις επί μέρους παρατηρήσεις οφθαλμοφανών φθορών που εντοπίζονταν κατά την διάρκεια της διαδικασίας των επιμετρήσεων για την αποτύπωση του μνημείου.

Σε πρώτη φάση η καταγραφή των φθορών του αρχοντικού επικεντρώθηκε στο εξωτερικό του κελύφους, όπου οι παρεμβάσεις του απώτερου και πρόσφατου παρελθόντος από την μία το αναμόρφωσαν εμπλουτίζοντάς το με νέα αρχιτεκτονικά στοιχεία, και από την άλλη το επιβάρυναν με τις προσθήκες. Σε ένα δεύτερο στάδιο ακολούθησε η διερεύνηση και ο εντοπισμός των φθορών στο εσωτερικό των χώρων του, όπου κατά καιρούς επιχειρήθηκαν οι διάφορου τύπου μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις και ανακαινίσεις και στο τρίτο στάδιο αντιμετωπίστηκαν τα θέματα που αφορούσαν τον περιβάλλοντα χώρο. Εξωτερικά το κτίριο δεν παρουσιάζει εμφανείς ενδείξεις διαβρώσεων στις τοιχοποιίες σε βαθμό που να υπονομεύεται η στατική του επάρκεια. Επισημαίνεται όμως και ειδικά για το τμήμα που αντιστοιχεί στον πρωταρχικό πυρήνα του κτίσματος ότι οι ίδιες οι τοιχοποιίες ενδέχεται να έχουν χάσει την συνεκτική τους ικανότητα δεδομένης της αργιλλώδους σύστασης λαμβανομένου υπόψη ότι τα ίδια παρουσιάζονται σε κατάσταση σαθροποίησης σε αρκετούς τομείς των τοιχοποιιών των υπογείων, όπως διαπιστώθηκε κατά την διάρκεια της αποτύπωσης του μνημείου. Ωστόσο εγκυμονούνται κίνδυνοι άμεσα ορατοί για ορισμένα τμήματά του, όπου ήδη διαφαίνονται τα συμπτώματα διάβρωσης στα μεταλλικά στοιχεία που ενσωματώθηκαν σε τομείς της τοιχοποιίας, λόγω οξείδωσής τους. Πιο συγκεκριμένα, είναι εμφανής η αποκόλληση τμημάτων του μαρμάρινου γείσου και των μαρμάρινων πλακών της επένδυσης των σιδηρών δοκών –επιστηλίων, των κιόνων του προστώου, – στην βάση του κτίσματος που εγείρεται πάνω από αυτό -, όπως επίσης και η αποκόλληση των κονιαμάτων του ιδίου του κτίσματος στις γωνίες, εκεί δηλαδή όπου συναντώνται οι τοιχοποιίες του, στην διόγκωση οπτοπλινθοδομές που συνιστούν την τοιχοποιία του. Με ευκρίνεια διακρίνονται επίσης τα ίχνη της οξείδωσης σε τμήματα των χυτοσιδηρών

κιγκλιδωμάτων των εξωστών, καθώς και η εκτεταμένη αποσάθρωση των ξύλινων κουπαστών τους. Φαινόμενα αποσάθρωσης παρατηρούνται επίσης σε αρκετά από τα υαλοστάσια που βρίσκονται τοποθετημένα εξωτερικά ειδικά στους ορόφους της βόρειας και ανατολικής όψης, με άλλα εσωτερικά να παρουσιάζονται σε σημαντικό ποσοστό σκεβρωμένα. Μέτριος έως καλός μπορεί να θεωρηθεί ο βαθμός συντήρησης των εσωτερικά τοποθετημένων υαλοστασίων αν και ορισμένα παρουσιάζουν ίχνη διόγκωσης της μάζας τους, κουφώματα τα οποία σε κάθε περίπτωση χρήζουν μίας ποιο τακτικής και επιμελούς συντήρησης. Στις επιφάνειες των όψεων εξωτερικά παρατηρούνται ίχνη επιφανειακών φουσκωμάτων με τοπικές αποκολλήσεις και αποφλοιώσεις συνοδευόμενες από τριχοειδείς ρηγματώσεις, ιδιαίτερα στις στάθμες των ορόφων και ειδικότερα στην σκιασμένη του όψη που βλέπει στο στενό καλντερίμι, στο ιδιοκτησιακό του όριο ανατολικά. Στην κύριες όψεις τα ίδια ασβεστοκονιάματα παρουσιάζονται συμπαγή και δεν παρατηρούνται ιδιαίτερα προβλήματα εκτός από ορισμένες κακοτεχνίες στην ευθυγράμμιση και διαμόρφωση των παρειών των αρμών στα επιχρίσματα, όπου υποδηλώθηκε το ισόδομο σύστημα δόμησης. Στις επιφάνειες επίσης της βόρειας όψης δεν υπάρχουν εμφανή ίχνη διάβρωσης των τοιχοποιιών, όψη όπου τα πρωτογενή κονιάματα πιθανόν επικαλύφθηκαν με επακόλουθες στρώσεις επιχρισμάτων με την προσθήκη τσιμέντου που της προσέδωσαν και την γκριζόμαυρη απόχρωση. Οι πρόσθετες στρώσεις πιθανόν να ακολούθησαν κατά την διάρκεια των επεμβάσεων για την κατασκευή των προσθηκών της περιόδου του 1938. Στην ίδια πλευρά του κτιρίου, μικρορωγμές και μικροθραύσματα τσιμέντου από τις μπαλαούστρες και τις κουπαστές του στηθαίου της ταράτσας του βοηθητικού κτήματος στις πλάτες του αρχοντικού, προμηνύουν ίσως στο φαινόμενο της διεργασίας της ενανθράκωσης των σκυροδεμάτων με το οποίο κατασκευάστηκε η πλάκα του δωματός του, όπως και το στηθαίο. Στην καθ' ύψος απόληξη των τοιχοποιιών σημειώνεται ότι δεν διαπιστώθηκε η ύπαρξη περιμετρικών διαζωμάτων που να αγκυρώνουν το πολύπλοκο σύστημα ζευκτών της ξύλινης υποδομής της σοφίτας με την μανσάρδα στις υποκείμενες τοιχοποιίες, όπως αντίστοιχα και τα άκρα των ξύλινων δοκών στήριξης των πατωμάτων. Παρατηρείται δηλαδή μία κατασκευαστική ανεπάρκεια ως προς την μη ύπαρξη οριζόντιων διαφραγμάτων που από κοινού με το περιμετρικό κέλφος του μνημείου θα εξασφάλιζαν την περίδεση και ακαμψία των τοιχοποιιών του. Σχετικά με τα μαρμάρινα στοιχεία των όψεων και ειδικά γι' αυτά των όψεων του ορόφου του πρωταρχικού κτίσματος, πρέπει προσκολληθήκαν εφάπτομενα στις όψεις του, σαν στοιχεία πλήρωσης των κενών που δημιουργήθηκαν με την κατεδάφιση ευρέων τομέων της προϋπάρχουσας λιθοδομής και ότι δεν στηρίζονται πλήρως σε όλο το πάχος της υποκείμενης τοιχοποιίας. Μιας τοιχοποιίας δηλαδή με πιθανή την χαλάρωση των κονιαμάτων σύνδεσής της, η οποία δέχεται εκκεντρικά το μη αμελητέο βάρος των μαρμάρινων πλακών, των παραστάδων και των γείσων που χρησιμοποιήθηκαν για την διαμόρφωση των νέων ανοιγμάτων, μαρμάρων που κατασκευάστηκαν και στηρίχτηκαν βασικά στα υποκείμενα φουρούσια που στηρίζουν τις μαρμάρινες πλάκες των εξωστών και εν μέρει στο πάχος των τοιχοποιιών. Πλευρικά στις παρειές των ανοιγμάτων που

προαναφέρθηκαν, όπου οι λαμπάδες διαμορφώθηκαν προφανώς με την χρήση λαξευτών λίθων και στρώσεων πλίνθων, τα μαρμάρινα στοιχεία αγκυρώθηκαν πιθανόν με την χρήση μεταλλικών στοιχείων και στερεώθηκαν με την χρήση ισχυρών ασβεστοκονιαμάτων. Εσωτερικά του κτιρίου, στους χώρους των υπογείων οι οποίοι μεταξύ των άλλων στερούνται αερισμού, όπως ήδη επισημάνθηκε παρατηρήθηκε σε τμήματα της επιφάνειας των τοιχοποιών η αποσάθρωση των κονιαμάτων επιφάνειας και η σχεδόν κονιορτοποίηση των κονιαμάτων σύνδεσης των λιθοδομών. Στα ανώτερα τμήματα η ανερχόμενη υγρασία εδαφους που προφανώς έχει εμποτίσει την μάζα τους έχει προκαλέσει και την διάβρωση των κεφαλών των υπερκείμενων ξύλινων δοκών των οροφών, στα σημεία έδρασης των τελευταίων στις υποδοχές των ιδίων των τοίχων. Στους χώρους του ισογείου και των ορόφων όπου αποξηλώθηκαν οι αρχικές ταπετσαρίες που κάλυπταν τους τοίχους της πλειονότητας των δωματίων, όπως και οι αρχικοί ελαιοχρωματισμοί των τοίχων των διαδρόμων για να αντικατασταθούν με τα σημερινά επιχρίσματα και τις επάλληλες στρώσεις λαδομπογιάς, δεν υπάρχουν ίχνη που να υποδηλώνουν την ύπαρξη της υγρασίας, εκτός από ορισμένα τμήματα στις κάτω ζώνες των τοίχων στους διαδρόμους του ισογείου. Δηλαδή στην διακοσμημένη με ζωγραφισμένα επαναλαμβανόμενα γεωμετρικά σχήματα ζώνη που τρέχει κατά μήκος των διαδρόμων, ύψους ενός περίπου μέτρου, όπου παρατηρούνται αποκολλήσεις υλικού από τομείς της επιφάνειάς της. Στους ίδιους χώρους δεν στάθηκε δυνατόν να εξετασθεί η κατάσταση των δοκών των οροφών, λόγω της ύπαρξης των ξύλινων ταβανιών που τα καλύπτουν. Ενδέχεται όμως να ισχύει και για τις κεφαλές των ξύλινων δοκών των πατωμάτων στους ορόφους ότι παρατηρήθηκε στο υπόγειο, από την πιθανή παρουσία υγρασίας στην μάζα των εξωτερικών τοιχοποιών των ανωδομών προερχόμενη από τις βροχοπτώσεις, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπ' όψιν ότι οι τελευταίες συνοδεύονται συχνά από τους ισχυρούς βόρειους και νότιους ανέμους που χαρακτηρίζουν την περιοχή. Ενδεικτικά αναφέρεται η αλλοίωση των χρωματισμών σε τομείς της ταπετσαρίας που καλύπτει τους τοίχους του σαλονιού, που υποδηλώνει την επαφή της με υγρασιασμένες επιφάνειες τοιχοποιίας, υγρασία που στην συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να οφείλεται και από διεισδύσεις προερχόμενες από τα οριζόντια κανάλια απορροής των όμβριων η και από την μη επαρκώς στεγανοποιημένη στέγη του. Ένα επί πλέον στοιχείο που επισημαίνεται και που μαρτυρεί την διείσδυση και παρουσία της υγρασίας στα υποκείμενα στρώματα των ξύλινων οροφών τουλάχιστον κατά το παρελθόν, αποτελούν οι σχετικά πρόσφατες επεμβάσεις στεγανοποίησης των επιπέδων δωματίων του κτιρίου, με την επίστρωση των επιφανειών τους με νέο συμπληρωματικό αδιαβροχοποιητικό υλικό.

Σχετικά με την σοφίτα και την μανσάρδα, αναφέρθηκε ήδη ότι αποτελεί ουσιαστικά την στέγαση του υποκείμενου σαλονιού. Η ξύλινη φέρουσα υποδομή ζευκτών που την συνιστούν εδράζει τα άκρα της στις απολήξεις των εξωτερικών περιμετρικών τοιχοποιών ενώ οι ορθοστάτες των ζευκτών στηρίζουν τις βάσεις τους στις υποκείμενες σιδηροδοκούς που φέρουν με την σειρά τους τις δοκούς της οροφής του ίδιου του σαλονιού, σιδηροδοκοί που πακτώνουν τα άκρα τους σε επίσης εξωτερικές τοιχοποιίες. Ο τρόπος με τον οποίο οι

σιδηροδοκοί έχουν αγκυρωθεί σ' αυτές δεν είναι γνωστός όπως δεν είναι γνωστή και η κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα άκρα τους στην εκατοντάχρονη πλέον επαφή τους σε περιοχές τοίχων πιθανότατα μόνιμα υγρασιασμένων. Γνωστή αντίθετα είναι η ποιότητα, η φυσική κατάσταση και τα κατασκευαστικά χαρακτηριστικά της ξύλινης φέρουσας υποδομής της σοφίτας, που μόνο την αίσθηση της ασφάλειας ως προς την στατική της επάρκεια δεν μπορεί να εμπνεύσει. Αρκετοί από τους αμείβοντες των ζευκτών με διατομές 6x12cm έως 6x15cm έχουν ενισχυθεί πλευρικά με καρφωμένες σανίδες εκεί όπου παρουσιάζονται παραμορφώσεις από κάμψη, ενώ οι ορθοστάτες που στηρίζουν τις βάσεις τους στις υποκείμενες σιδηροδοκούς του πατώματος παρουσιάζουν αστοχίες αποκλίνοντας από την κατακόρυφο. Στους ίδιους τους ορθοστάτες εκ των οποίων μερικοί συνίστανται όχι από ολόσωμους δοκούς αλλά από ζεύγη σανίδων καρφωμένων μεταξύ τους, στηρίζεται τέλος η τοιχοποιία από οπτοπλινθοδομή της μανσάρδας. Η τελευταία στεγάζεται από την δίρρηκτη στέγη κεραμιδιών σε ξύλινη υποδομή αμειβόντων τα άκρα των οποίων πακτώνονται στην αμφίβολης συνεκτικότητας τοιχοποιία της πάχους περίπου 15cm, άκρα που συνδέονται με καρφωμένους μεταξύ τους λεπτούς ξύλινους πήγεις που λειτουργούν ως ελκυστήρες για την αδρανοποίηση των οριζόντιων ωθήσεων της στέγης και της μεταφοράς τους στους υποκείμενους ορθοστάτες. Το όλο σύστημα υπενθυμίζεται ότι επαφίεται στην σημερινή πλέον φέρουσα ικανότητα των σιδηροδοκών που προαναφέρθηκαν και ειδικότερα στα σημεία έδρασης των τελευταίων στις εξωτερικές τοιχοποιίες, άκρα που ενδέχεται να έχουν οξειδωθεί με την συνεπαγόμενη μείωση της μάζας τους και την κατά συνέπεια απώλεια της στατικής τους επάρκειας. Οι μέχρι στιγμής παρατηρήσεις σχετικά με την ενδεχόμενη παρουσία και διαβρωτική δράση της υγρασίας, βασίστηκαν στην οφθαλμοφανή εικόνα της κατάστασης του αρχοντικού και μερικά από τα συμπεράσματα στηρίχθηκαν σε υποθέσεις που έστω και αν ευσταθούν δεν επιτρέπουν με ββαιότητα την διάγνωση σε βάθος της παθολογίας στην δομή του κτιρίου. Οι παραπάνω υποθέσεις βάδισαν την ορθότητα τους στο ότι η εναπόθεση των αλάτων που εμπεριέχονται στην ατμόσφαιρα του θαλασσίου περιβάλλοντος της περιοχής στα διάφορα εξωτερικά στοιχεία του κτιρίου διεισδύουν και απορροφώνται από την μάζα των υλικών του ειδικά με τις βροχοπτώσεις, με διαβρωτικές επιπτώσεις και την συνεπαγόμενη πρόκληση φθορών, όπως βασίστηκαν επίσης στην ίδια την φύση και τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά των τοιχοποιιών. Δηλαδή στο πάχος των τοιχοποιιών και της μεγάλης θερμικής τους αδράνειας, που στην περίπτωση που υγρασιαστούν ή από την ανερχόμενη υγρασία εδάφους ή από άλλη μορφή υγρασίας, αδυνατούν να παρακολουθήσουν την ταχύτητα θέρμανσης του αέρα διατηρώντας την θερμοκρασία τους σε χαμηλότερα επίπεδα με σχεδόν μόνιμη την ψυχρότητα των επιφανειών τους, ευνοώντας την διεργασία φυσικό - χημικών φαινομένων και βιολογικών φθορών, που αλλοιώνουν στην δομή τους τα κονιάματα, τους λίθους, τους πλίνθους, τα ξύλινα και τα λοιπά δομικά και μη στοιχεία του κτίσματος. Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, εκτός από την μελέτη καθαρά στατικού χαρακτήρα που θα πρέπει να εκπονηθεί σχετικά με την στατική επάρκεια και την αντισεισμική ικανότητα του μνημείου, θεωρείται σκόπιμο οι διερευνήσεις να επεκταθούν

και στην ίδια την δομή των υλικών που συνιστούν τις τοιχοποιίες του, όπως και στα πατώματα στα σημεία έδρασης των δοκών τους στις εξωτερικές τοιχοποιίες. Η διερεύνηση θα πρέπει να προγραμματισθεί στην βάση εργαστηριακών, θερμογραφικών και υγρομετρικών αναλύσεων που θα εξακριβώσουν ποιοτικά και ποσοτικά την σύσταση των κονιαμάτων σύνδεσης και επιφάνειας των λίθων και των πλίνθων και θα καταστήσουν δυνατό τον εντοπισμό των θερμότερων και ψυχρότερων περιοχών στις τοιχοποιίες των διαφόρων χώρων του μνημείου, όπως και τον βαθμό εμποτισμού των ίδιων των τοιχοποιιών από την υγρασία που ενδέχεται να παραμένει εγκλωβισμένη στο εσωτερικό τους μη έχοντας την δυνατότητα διεξόδου, εμποδιζόμενη από τα συμπαγή ασβεστοκονιάματα των επιφανειών του κτίσματος. Σε τοιχοποιίες δηλαδή που ενδέχεται να παρουσιάζουν φαινόμενα επαρκώς συνδεδεμένες μεταξύ τους με ενιαία οριζόντια διαφράγματα και επί πλέον επιβαρύνθηκαν με την προσθήκη μαρμάρινων στοιχείων. Στον εξωτερικό χώρο του αρχοντικού οι πρώτες διαπιστώσεις αφορούν στην κατάρρευση και στην ερείπωση αντίστοιχα των δύο περιπτέρων, όπως και στην κατάρρευση ή στην αποσυναρμολόγηση πιθανόν λόγω επικινδυνότητας με την εν συνέχεια απομάκρυνση από τον χώρο, του μεταλλικού πύργου ανάρτησης του ανεμόμυλου που βρισκόταν πάνω από το πηγάδι. Στον πλακοστρωμένο με μάρμαρα διάδρομο που από την πύλη οδηγεί στο αρχοντικό, παρατηρήθηκαν επίσης αποκολλήσεις των μαρμάρινων πλακών από το έδαφος οφειλόμενες προφανώς στις ωθήσεις που ασκούνται από τις ρίζες των παράπλευρων δενδροστοιχιών. Σε αρκετούς από τους κιονίσκους αμυγδαλόπετρας όπου στηρίζονται τα κιγκλιδώματα του ιδιοκτησιακού ορίου του αρχοντικού με το συνορεύον κτίριο του βρεφονηπιακού σταθμού, επισημαίνεται η αποσύνδεση μεταξύ των σπονδύλων των κιονίσκων, όπως και η προχωρημένη διάβρωση λόγω οξείδωσης σε διάφορα τμήματα των κιγκλιδωμάτων. Οριακές αποσυνδέσεις και αποκολλήσεις υλικού αμυγδαλόπετρας διαφαίνονται επίσης στην εξωτερική πύλη του αρχοντικού.

Μία τελευταία παρατήρηση εντελώς διαφορετικής φύσης που δεν μπορεί να παραληφθεί, αφορά την επικοινωνία ανάμεσα στο αρχαιολογικό μουσείο και το αρχοντικό. Αυτή επιτυγχάνεται μέσω μίας κλίμακας που γεφυρώνει την διαφορά στάθμης περίπου 2.00 m που υπάρχει ανάμεσα στην αυλή του μουσείου και του χώρου που σχηματίζεται ανάμεσα στα δύο περίπτερα του αρχοντικού με κέντρο το πηγάδι. Η επιλογή του παραπάνω χώρου ως χώρου ενοποίησης του μουσειακού συγκροτήματος είναι ορθή, πλην όμως ο τρόπος σύζευξης των παραπάνω χώρων μέσω της κλίμακας σχήματος Γ που ξεκινώντας από την αυλή του μουσείου πέφτει ακριβώς πάνω στην γωνία που σχηματίζεται από τους τοίχους του περιπτέρου του θερμοκηπίου και σε απόσταση αναπνοής από αυτήν, αν μη τι άλλο προκαλεί αμφιβολίες ως προς τον σχεδιασμό μιας τέτοιου είδους ενοποίησης και διασύνδεσης των χώρων.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Σκοπιμότητα της επέμβασης

Το εξεταζόμενο μνημείο αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό παράδειγμα αστικής αρχιτεκτονικής του τέλους του 19ου αιώνα, στο νησί της Καλύμνου.

Η ανάδειξη της ιστορικής και αισθητικής αξίας του μνημείου και συγχρόνως η στέγαση σ' αυτό μουσειακών χρήσεων που θα συμβαδίζουν με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του, θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ιστορικής συνείδησης, τη γνώση της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής της περιόδου αυτής στο νησί της Καλύμνου και την αισθητική αναβάθμιση της περιοχής.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων το σύνολο των επεμβάσεων θα ακολουθήσει τις γενικές παραδεκτές αρχές της επιστήμης της συντήρησης και των αποκαταστάσεων, προσαρμοσμένες στα δεδομένα του μνημείου.

Είναι σήμερα κοινά αποδεκτό πως η επιστήμη των αποκαταστάσεων μνημείων δεν βασίζεται σε δόγματα και σε προκαθορισμένες θέσεις.

Η πολυπλοκότητα και η σύνθετη φύση των μνημείων, παράλληλα με τη σοβαρότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, υπαγορεύουν, για τη διάσωσή τους, μια πολυδιάστατη πρακτική.

Η αναστηλωτική πράξη θα πρέπει να είναι συνδεδεμένη με την επιστήμη, την τεχνολογία και κυρίως με την έρευνα. Εφαρμόζονται αρχές που έχουν καταγραφεί τις τελευταίες δεκαετίες θέτοντας τις βάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Τα μνημεία θεωρούνται και εξετάζονται κατά περίπτωση ως μοναδικά, με σκοπό τη διάσωσή τους. Αντιμετωπίζονται με κριτική στάση, που θα είναι όμως αδιάρρηκτα συνδεδεμένη με την επιστημονική γνώση και τεκμηρίωση των αντικειμένων, με σκοπό την αποκατάσταση της εν δυνάμει ενότητας τους και την απόδοσή τους στην κοινωνία.

Αυτό όμως, όταν είναι δυνατόν, χωρίς την παραποίηση της καλλιτεχνικής και ιστορικής του υπόστασης και χωρίς την απάλειψη των στοιχείων που απόκτησε το έργο κατά τη διάρκεια της ζωής του.

Η πραγματικότητα που διαμορφώθηκε στο υπό εξέταση μνημείο με τη συνεχόμενη και παρατεταμένη μη χρήση των χώρων, την γήρανση των υλικών, και συνεπώς με την απώλεια στοιχείων, τόσο από δομική, διακοσμητική, όσο και μορφολογικής άποψης, θέτει ερωτήματα που αφορούν το βαθμό και το είδος αποκατάστασης που θα ήταν δόκιμο να προταθούν.

Στην περίπτωση αυτή θεωρείται ότι η αποκατάσταση του συγκεκριμένου μνημείου στοχεύει στην ανάδειξη ενός σημαντικού δείγματος της αστικής αρχιτεκτονικής της Καλύμνου και της ιστορίας του νησιού κατά την διάρκεια του 19^{ου} και αρχές 20ου αι.

Στα πλαίσια των προτάσεων αποκατάστασης, ως κύριος στόχος της μελέτης καθορίστηκε η δομική αποκατάσταση, η συντήρηση όλων των διακοσμητικών και μορφολογικών στοιχείων του αρχοντικού στο πλαίσιο της οργανικής ένταξης του στην λειτουργική δομή του μουσειακού συνόλου. Στην προσέγγιση των επιμέρους προβληματισμών που έθετε η σύνθετη φύση των επεμβάσεων, οι ίδιες οι προτάσεις στοιχειοθετήθηκαν με σεβασμό στις

αισθητικές, στις καλλιτεχνικές και στις ιστορικές αξίες του μνημειακού συγκροτήματος και κινήθηκαν με γνώμονα το πνεύμα που διέπει το πλαίσιο αρχών διεθνούς αποδοχής όπως εκφράζονται από τον χάρτη της Βενετίας. Στον προγραμματισμό των αναλύσεων και των προτεινόμενων επεμβάσεων η φύση και η έκτασή τους καθορίστηκε και ιεραρχήθηκε μετά από τις παρατηρήσεις που προαναφέρθηκαν σχετικά με τον εντοπισμό και την καταγραφή των φθορών του αρχοντικού, στοχεύοντας στην εξάλειψη των αιτιών πρόκλησης τους με την εν συνεχεία λήψη μέτρων προστασίας συντήρησης και στερέωσης των δομικών και μη στοιχείων του κτιρίου. Οι ίδιες έλαβαν επίσης υπόψη την σκοπιμότητα λειτουργικής προσαρμογής σ' αυτό σύγχρονων τεχνολογικών εγκαταστάσεων για την εύρυθμη λειτουργία του, την ασφάλεια και την απρόσκοπτη πρόσβαση. Σχετικά με τον περιβάλλοντα χώρο όπου στο παρελθόν η παρουσία των κτισμάτων που το χαρακτήριζαν είχαν συγκεκριμένους ρόλους ενώ σήμερα απλά υφίσταται, με την κατασκευή του αρχαιολογικού μουσείου και την αποκατάσταση και πλήρη αξιοποίηση της δυναμικής που το αρχοντικό εκφράζει, θεωρείται ότι δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τον επαναπροσδιορισμό της χρήσης τους στα πλαίσια της αναδιοργάνωσης των νέων λειτουργικών αλληλεξαρτήσεων που ενεργοποιούνται στον χώρο.

ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ - ΣΤΕΡΕΩΣΗΣ

Οι λιθοδομές του Αρχοντικού παρουσιάζουν απώλειες κονιαμάτων αρμολόγησης μετά από την πτώση επιχρισμάτων, ρηγματώσεις που προκλήθηκαν από την οξείδωση ενσωματωμένων μεταλλικών στοιχείων και προβλήματα που προκλήθηκαν από την αστοχία στοιχείων οπλισμένου σκυροδέματος.

Στα σημεία εκείνα τα οποία παρουσιάζουν απώλεια επιχρισμάτων, ή γενικευμένη αποδιοργάνωση της λιθοδομής προτείνεται να ακολουθήσει ο καθαρισμός των αρμών και η απομάκρυνση των χαλαρών κονιαμάτων της λιθοδομής. Ο καθαρισμός θα γίνει με μηχανικά μέσα, χειρωνακτικά.

Στα σημεία εκείνα τα οποία παρουσιασθούν ρωγμές στην λιθοδομή, αφού προηγηθεί ο καθαρισμός και η απομάκρυνση των χαλαρών κονιαμάτων ή θραυσμάτων από λίθους, θα εφαρμοσθεί ένεμα δια μέσου ειδικών πλαστικών σωλήνων αφού προηγουμένως σφραγισθούν οι ρωγμές και οι αρμοί. Οι λιθοδομές θα αρμολογηθούν σε βάθος στην βάση κονιαμάτων συνισταμένων από Θηραϊκή γη, Υδραυλική άσβεστο NHL>3,5 και άμμος.

Εσωτερικά στις τοιχοποιίες των υπογείων μετά την καθαίρεση των επιχρισμάτων, τους καθαρισμούς των επιφανειών και τα αρμολογήματα στην βάση ασβεστοκονιαμάτων, προτείνεται η δημιουργία φράγματος κατά της ανερχόμενης υγρασίας με ενέματα την σύσταση των οποίων όπως και αυτών που αναφέρθηκαν παραπάνω, θα καθορίσει η εργαστηριακή ανάλυση.

Όσο αφορά την αποκατάσταση των εξωτερικών επιχρισμάτων η μελέτη συντήρησης προβλέπει (βλ. Τεύχος Μελέτης Συντήρησης σ.31-64):

- Στερέωση αποκολλημένων επιχρισμάτων
- Αφαίρεση νεότερων κονιαμάτων

- Καθαρισμός από βιολογικές επικαθίσεις
- Στερέωση χρωστικών και αποκολλημένου χρωματικού στρώματος
- Επιφανειακή στερέωση επιχρισμάτων
- Επίχριση των επιφανειών

Να σημειωθεί πως προτείνεται η καθαίρεση των επιχρισμάτων στην βόρεια και ανατολική όψη στις οποίες έχουν κατασκευασθεί επιχρίσματα με χρήση μαύρου τσιμέντου και κατασκευή ασβεστικών επιχρισμάτων.

Για την αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων του προστώου στην πρόσοψη προτείνεται μετά την καθαίρεση των υπολειμμάτων επιχρισμάτων και την αποξήλωση των μαρμάρινων στοιχείων στην βάση του κτίσματος πάνω από το προστώο που ήδη παρουσιάζουν ρωγμές και έχουν αποκολληθεί από τις τοιχοποιίες, θα αποκαλυφθούν οι σιδηροδοκοί της φέρουσας υποδομής του, που εξάλλου ήδη διαφαίνονται. Τα τμήματα των σιδηροδοκών που ενδεχομένως θα βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο διάβρωσης λόγω οξείδωσης θα αφαιρεθούν και θα αντικατασταθούν με νέα πέλματα και λάμες αντίστοιχου πάχους, που θα ηλεκτροσυγκολληθούν στα υγιή τμήματα των δοκών. Οι ίδιοι οι σιδηροδοκοί μετά την απομάκρυνση της σκουριάς θα επαλειφθούν με **αναστολέα διάβρωσης και** προστατευτικά βερνικοχρώματα, ενώ όσοι είναι πλήρως κατεστραμμένοι θα αντικατασταθούν. Οι οπτοπλινθοδομές της τοιχοποιίας θα καθαριστούν, οι σαθροί πλίνθοι θα αποξηλωθούν και θα συμπληρωθούν με νέους για να ακολουθήσουν τα αρμολογήματα όπως παραπάνω. Τα μαρμάρινα γείσα που έχουν σπάσει θα επανατοποθετηθούν στις αρχικές τους θέσεις, όπως και οι πλάκες των επενδύσεων μετά από την συντήρηση και αποκατάσταση τους.

Επίσης, στην γεφύρωση των μεγάλων ανοιγμάτων του ορόφου στην κύρια όψη, ενδέχεται να χρησιμοποιήθηκαν σιδηροδοκοί στα ανώφλια των ίδιων των ανοιγμάτων, σιδηροδοκοί για τους οποίους προβλέπεται ότι ήδη αναφέρθηκε για τους αντίστοιχους του προστώου. Στην επαφή των μαρμάρινων στοιχείων των όψεων με τις τοιχοποιίες θα αφαιρεθούν οι σιδηροί σύνδεσμοι που προφανώς χρησιμοποιήθηκαν για να αγκυρωθούν σ' αυτές, για να επαναστερεωθούν με την χρήση ανοξείδωτων οπλισμών και, αφού προηγηθεί η κατάλληλη προετοιμασία των λαμπάδων των τοιχοποιιών. Σε περίπτωση που τα μάρμαρινα στοιχεία παρουσιάσουν θραύσεις θα συγκολληθούν μεταξύ τους όπως τα γείσα του προστώου.

Ιδιαίτερο κεφάλαιο αποτελεί η συντήρηση και αποκατάσταση των δομικών στοιχείων από οπλισμένο σκυρόδεμα.

Το δώμα των βοηθητικών χώρων του ισογείου στην βόρεια πλευρά του κτιρίου όπως επίσης το τμήμα σε πρόβολο παρουσιάζουν μη αναστρέψιμη αστοχία και προτείνεται η καθαίρεση και ανακατασκευή.

Την ίδια αντιμετώπιση προτείνεται στον χώρο του δευτέρου ορόφου στην βόρεια πλευρά που είναι κατασκευασμένο σε πρόβολο.

Για τις προτεινόμενες επεμβάσεις στα στοιχεία οπλισμένου σκυροδέματος (βλ. Τεύχος Στατικής Μελέτης).

Εσωτερικά όπου επισημάνθηκε η παρουσία των σιδηροδοκών που χρησιμοποιήθηκαν για τις μεταρρυθμίσεις στους χώρους του ισογείου, θεωρείται σκόπιμο να ελεγχθεί και για αυτούς ο βαθμός συντήρησής τους, με την ενδεχομένως ανάλογη λήψη μέτρων και

παρεμβάσεων, που θα στοχεύουν στην εξυγίανση και εξασφάλιση της στατικής τους επάρκειας. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην σιδηροδοκό που στηρίζει το πάτωμα του σαλονιού ειδικά στο άκρο που πακτώνεται στην εξωτερική τοιχοποιία της δυτικής όψης και σ' αυτές της τοξοειδούς θολωτής οροφής του βοηθητικού τμήματος της κουζίνας, οι οποίες είναι πιο άμεσα εκτεθειμένες στην πιθανή διείσδυση της υγρασίας των όμβριων, που ενδέχεται να προέρχεται από την βεράντα του σαλονιού. Η επισήμανση αφορά επίσης και τους μεταλλικούς ελκυστήρες που στερεώνονται στην γένεση της θολωτής οροφής του ίδιου βοηθητικού κτίσματος, που ενδέχεται να έχουν διαβρωθεί και να αδυνατούν να συγκρατήσουν πλέον τις οριζόντιες ωθήσεις που ασκούνται από τον θόλο στις πλευρικές τοιχοποιίες του κτίσματος.

Το ίδιο ισχύει για τις ξύλινες δοκούς των οροφών που θα πρέπει να ελεγχθούν αφού αποξηλωθούν τμήματα των σανιδωμάτων από τα πατώματα. Οι δοκοί θα αποκατασταθούν στα άκρα τους με αντικαταστάσεις αν χρειασθεί των φθαρμένων τμημάτων στα σημεία έδρασης τους στις τοιχοποιίες και θα εμποτιστούν στην μάζα τους με προστατευτικές επαλείψεις εποξειδικών ρητινών. Στα υγιά τμήματα των υφισταμένων δοκών θα προστεθούν τα νέα στοιχεία ξύλου ή και μεταλλικών πλακών που θα συνδεθούν μεταξύ τους με μεταλλικές λάμες και μπουλόνια για να στερεωθούν εκ νέου στις υποδοχές των τοιχοποιιών με την χρήση δοκοθηκών. (βλ. Τεύχος Στατικής Μελέτης).

Τα εσωτερικά επιχρίσματα αντιμετωπίζονται με πολύ προσοχή ιδιαίτερα τα τμήματα εκείνα που φέρουν ζωγραφικό διάκοσμο.

Οι προτάσεις συντήρησης-αποκατάστασης των τοιχογραφιών, μέθοδοι και υλικά περιγράφονται στην Μελέτη Συντήρησης (βλ. Μελέτη Συντήρησης σ.152-158).

Τα επιχρίσματα εκείνα των βοηθητικών χώρων και όσα τμήματα δεν φέρουν διακοσμητικά στοιχεία ή τοιχογραφίες και αποτελούνται από επάλληλες στρώσεις επιχρισμάτων που σε αρκετά σημεία τους παρουσιάζουν φουσκώματα ενώ άλλα βρίσκονται στο στάδιο της αποκόλλησης, θα καθαιρεθούν με προσοχή και θα κατασκευασθούν νέα επιχρίσματα η οποία σύνθεση περιγράφεται στο Τεύχος Συντήρησης.

Από τις επιτόπου παρατηρήσεις δεν προέκυψαν σε άλλους χώρους ενδείξεις που να επεκτείνουν το φάσμα των καθαιρέσεων για ό,τι αφορά τα επιχρίσματα. Καθαιρέσεις που σε κάθε περίπτωση θα εκτιμηθούν στην βάση των πορισμάτων που θα προκύψουν από τις εργαστηριακές αναλύσεις επί των τοιχοποιιών. Οι καθαιρέσεις καθίστανται όμως αναπόφευκτες για τον μοναδικό χώρο του αρχοντικού όπου ακόμα υφίσταται η τελευταία εναπομείνασα μαρτυρία της περασμένης αίγλης και αυστηρής κομψότητας που θα έπρεπε να διακρίνει τους χώρους του. Αναφερόμαστε στο σαλόνι του ορόφου του οποίου στα ανώτερα τμήματα οι επενδύσεις των τοίχων με ταπετσαρίες, εμποτισμένες από την υγρασία, έχουν αλλοιωθεί στην υφή και στους χρωματισμούς τους και ήδη αποκολλώνται από τους τοίχους, ενώ σε αρκετούς τομείς τους έχουν ρηγματωθεί. Για την μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί (βλ. Τεύχος Μελέτης Συντήρησης).

Σχετικά με τα ξύλινα πατώματα μία πρώτη παρατήρηση αφορά το πλάτος και το πάχος των σανιδωμάτων που διαφοροποιείται ανάμεσα στα τμήματα του αρχικού κτίσματος και αυτού της επέκτασης του κτιρίου. Στο πρώτο τμήμα οι σανίδες πάχους περίπου 18mm ελαιοχρωματισμένες με πολλαπλά στρώματα σκουρόχρωμης καφετί λαδομπογιάς, έχουν πλάτος που κυμαίνεται στα 13~15cm στο ισόγειο, ενώ στον πρώτο όροφο με αποχρώσεις ανοικτού κεραμιδιό φτάνουν τα 24 cm. Στο δεύτερο τμήμα του αρχοντικού τα σανιδώματα του δευτέρου ορόφου στις αποχρώσεις επίσης του κεραμιδιό, έχουν πάχος 24mm και τα πλάτη τους κυμαίνονται στα 34~35 cm, με αιχμές των 38~42cm στα φυσικού χρώματος ξύλου σανιδώματα του σαλονιού στον πρώτο όροφο. Επισημαίνεται ότι και στην τραπεζαρία τα αρχικά σανιδώματα θα έπρεπε να ήταν όμοια με τα αντίστοιχα του σαλονιού αφού κατασκευάστηκαν ταυτόχρονα, πριν αποξηλωθούν και αντικατασταθούν με τις σήμερα υφιστάμενες σανίδες πλάτους 14cm, που χρωματίστηκαν με λαδομπογιές όπως και οι υπόλοιπες του ισογείου. Τέλος στους διαδρόμους του ισογείου και στην κουζίνα τα αυθεντικά σανιδώματα φαίνεται να έχουν υποστεί αλλοιώσεις, από κακότεχνες προσθήκες τεμαχίων ξύλου σε δεύτερη χρήση. Στην βάση των παραπάνω στοιχείων που συμβάλλουν από κοινού με άλλα στην τεκμηρίωση και στην διάκριση των διαφόρων κατασκευαστικών φάσεων και των μετέπειτα τροποποιήσεων που επήλθαν στο κτίριο, στηρίχθηκε η στοιχειοθέτηση των προτάσεων που αφορούν τα δάπεδα για τα οποία η μελέτη προβλέπει τα ακόλουθα: α) Στον χώρο της τραπεζαρίας προβλέφθηκε η αντικατάσταση του υφισταμένου σανιδώματος του δαπέδου που βρίσκεται σε πλήρη αποσάθρωση. Η επιφάνεια από τσιμέντο του υποστρώματος όπου το δάπεδο εδράζεται μετά το μπάζωμα του ημιυπογείου της τραπεζαρίας, θα στεγανοποιηθεί και θα τοποθετηθούν ξύλινοι πήχεις με θερμομονωτικές πλάκες ανάμεσα στα κενά των ίδιων των πήχων. Στους πήχεις θα στερεωθούν τα νέα σανιδώματα πάχους 24mm και με πλάτος 13cm. β) Στους χώρους της κουζίνας και του νέου εσωτερικού διαδρόμου προβλέφθηκαν επίσης αντικαταστάσεις των δαπέδων που συνίστανται από τα σανιδώματα δεύτερης χρήσης με τις κατά καιρούς συμπληρώσεις τους, όπως και των τσιμεντένιων πλακιδίων που καλύπτουν ένα τμήμα του δαπέδου, με νέα σανιδώματα πάχους 24mm και πλάτους 15cm. γ) Προβλέπεται τέλος η αφαίρεση των ελαιοχρωματισμών και των βερνικοχρωματισμών από το σύνολο των ξύλινων δαπέδων και η συντήρησή τους με τον καθαρισμό των επιφανειών τους, με στοκαρίσματα και σφραγίσματα των πιθανών μικρορωγμών με μείγμα ρητινών και ροκανιδιών.

Για την βελτίωση της διαφραγματικής λειτουργίας των μεσοπατωμάτων προβλέπεται την τοποθέτηση φύλλα κόντρα πλακέ θαλάσσης ανάμεσα στις δύο στρώσεις σανιδώματος (βλ. Τεύχος Στατικής Μελέτης).

Μετά τις επεμβάσεις τα δάπεδα θα παραμείνουν ορατά στις αποχρώσεις του ξύλου και οι επιφάνειες τους θα επαλειφθούν με κατάλληλα βερνίκια, έτσι ώστε να προσδίδεται μία διακριτική στιλπνότητα στα σανιδώματα των δαπέδων. Στα πλαίσια των επεμβάσεων συντήρησης και εξυγίανσης των ξύλινων στοιχείων του αρχοντικού, ένας τομέας που πρέπει να αντιμετωπισθεί με ιδιαίτερη προσοχή αφορά τον διάκοσμο των οροφών.

Εννοούμε τα ξύλινα ταβάνια που συνίστανται από λεπτού πάχους οροποτηχεις???? και τα κορνιζώματά τους στους χώρους του αρχικού κτίσματος, τα επάλληλα κυματοειδή πλαίσια των κορνιζωμάτων με την ταπετσαρία της οροφής της τραπεζαρίας και τον ξυλόγλυπτο διάκοσμο των πλαισίων και των φουρουσιών της οροφής του σαλονιού. Για ότι αφορά το σαλόνι, στην σύνθετη διαδικασία και φύση των εργασιών αποκατάστασης της στέγασής του, δηλαδή των αποκαταστάσεων στην σοφίτα, αναπόφευκτα εμπλέκεται και ο υποκείμενος διάκοσμος του ταβανιού του ίδιου του σαλονιού.(βλ.Τεύχος Μελέτης Συντήρησης).

Τα ταβάνια των υπολοίπων χώρων εκ πρώτης όψεως φαίνονται σε καλή κατάσταση εκτός από ορισμένα των οποίων τα αρμοκάλυπτρα των οροφοπήξεων έχουν ελαφρά αποκολληθεί. Αν ληφθεί υπ' όψιν ότι σύμφωνα με μαρτυρίες σε ένα ή δύο χώρους τα αντίστοιχα ξύλινα ταβάνια κατέρρευσαν πριν από χρόνια για αδιευκρίνιστους λόγους και οι απογυμνωμένοι δοκοί των οροφών καλύφθηκαν στην συνέχεια με οροφοκονιάματα ενισχυμένα προφανώς με κοτετσόσυρμα η άλλο, θα πρέπει για προληπτικούς λόγους να ελεγχθούν τα ξύλινα ταβάνια στο σύνολό τους, για να διαπιστωθεί η σημερινή τους κατάσταση. Για την Συντήρηση και Αποκατάσταση όλων των Ταβανιών του Αρχοντικού.(βλ Τεύχος Μελέτης Συντήρησης).

Όλα τα ξύλινα κουφώματα τα οποία δεν βρίσκονται σε πλήρη αποσάθρωση, θα πρέπει με την σειρά τους να συντηρηθούν και να επανατοποθετηθούν. Οι τους σύμφωνα με τις μαρτυρίες μάλλον δεν ταυτίζονται με τους σημερινούς. Τα ίχνη των αρχικών χρωματισμών στις πόρτες θα αποκαλυφθούν με την απόξεση των επιφανειακών ελαιοχρωμάτων και ίσως κατευθύνουν την επιλογή των ενδεδειγμένων νέων αποχρώσεών τους.(βλ Τεύχος Μελέτης Συντήρησης).

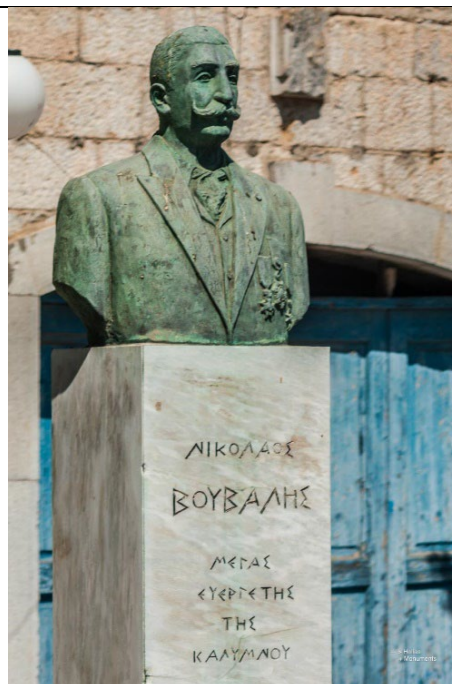
Στις προτάσεις επανακαθορισμού της λειτουργικής οργάνωσης του κτιρίου, προτείνεται η επαναφορά της αρχικής κατάστασης του δωματίου που φιλοξενούσε το καθιστικό και τον κρέββατο για την δημιουργία ενός ενιαίου εκθεσιακού χώρου, με την ενοποίηση των δύο δωματίων στα οποία διαμελίστηκε μέσο διαχωριστικού τοίχου.

Εξετάζοντας το θέμα των κάθετων διασυνδέσεων ανάμεσα στους ορόφους του αρχοντικού, τίθεται ο προβληματισμός σχετικά με τις δυνατές βελτιωτικές παρεμβάσεις που θα στοχεύουν στην άρση των αρχιτεκτονικών φραγμών του κτιρίου και θα επιτρέπουν την απρόσκοπτη προσπέλαση και διακίνηση στο εσωτερικό των χώρων του, των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Διευκρινίζεται εδώ ότι ως άτομα με ειδικές ανάγκες, θα πρέπει να θεωρηθούν εκτός αυτών με μόνιμες αναπηρίες που διακινούνται με αμαξίδια και άλλες κατηγορίες πολιτών όπως οι ηλικιωμένοι, οι έγκυες γυναίκες, άτομα με προσωρινά ή και μόνιμα κινητικά προβλήματα κ.α. Η ίδια όμως η δομοστατική οργάνωση του κτιρίου δεν αφήνει πολλά περιθώρια ελιγμού στο εσωτερικό του, έτσι ώστε να συγκεκριμενοποιηθούν οι βέλτιστες συνθήκες για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, χωρίς να θιγεί η

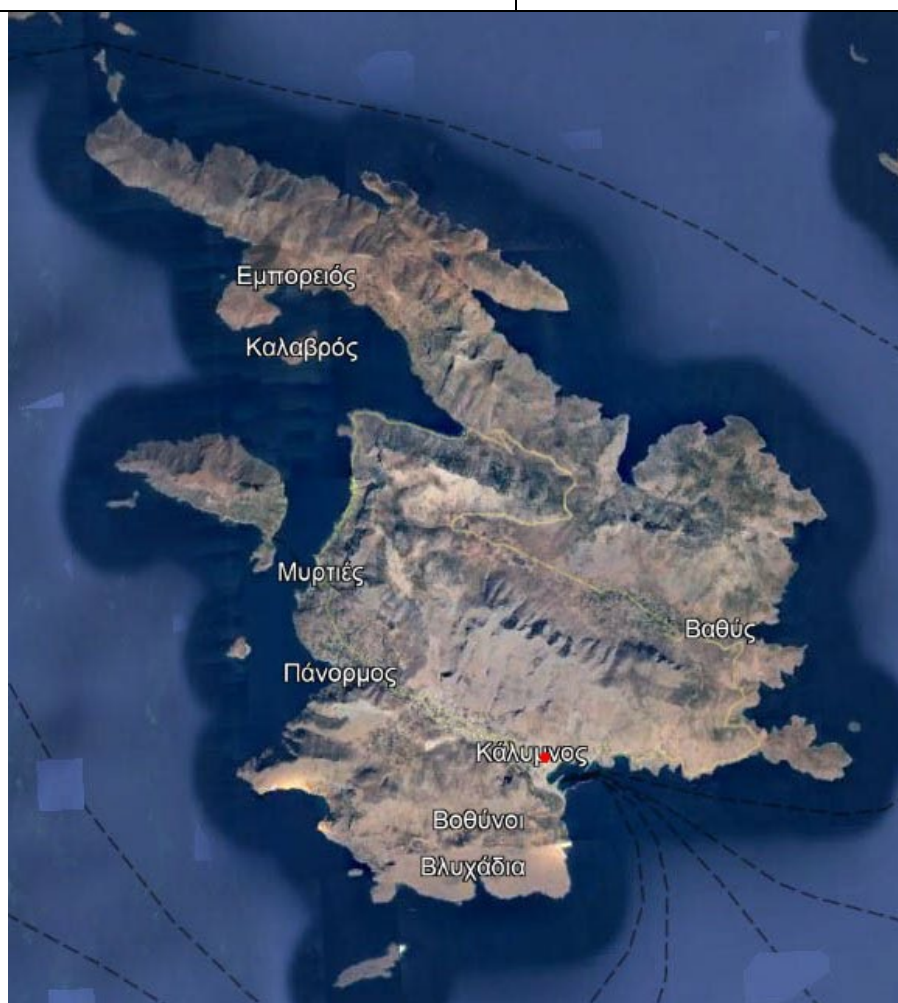
ακεραιότητα ορισμένων βοηθητικών του χώρων και χωρίς την επικουρική συνδρομή εξωτερικών κατασκευών.

Εικ.1: Νικόλαος Βουβάλης, Μέγας Ευεργέτης της Καλύμνου (1859-1918)

Εικ.2: Προτομή του Νικόλαου Βουβάλη στην Πόθια

Εικ.3: Η νήσος Κάλυμνος. Σημειωμένη με κόκκινο η θέση του αρχοντικού Βουβάλη στην πρωτεύουσα Πόθια.

Εικ.6: Η νότια όψη (πρόσοψη) του αρχοντικού.

Εικ.7: Άποψη του αρχοντικού από νοτιοδυτικά, από τη δημοτική οδό που οδηγεί στο Αρχαιολογικό Μουσείο.

Εικ.8: Άποψη του αρχοντικού από δυτικά, από τη δημοτική οδό που οδηγεί στο Αρχαιολογικό Μουσείο.

Εικ.9: Άποψη του αρχοντικού από ΒΔ.

Εικ.10: Ανατολική όψη (πρόσοψη)

Εικ.11: Περιβάλλον χώρος – νότιο τμήμα

Εικ.12: Εξωτερική όψη αυλόθυρας

Εικ.13: Εσωτερική όψη αυλόθυρας

Εικ.14: Προστώο

Εικ.15: Κεντρική είσοδος

Εικ.16: Μαρμάρινη επένδυση προστώου - λεπτομέρεια

Εικ.17: Κεντρικό τμήμα της νότιας όψης - λεπτομέρεια

Εικ.18: Μαρμάρινη επένδυση προστώου – λεπτομέρεια: απώλεια τμήματος πάνω από την ανατολική γωνία

Εικ.19: ΝΔ γωνία χώρου Α4, εξωτερικά – φθορές τοιχοποιίας και μαρμάρινης επένδυσης προστώου

Εικ.20: Δυτικό τμήμα της νότιας όψης

Εικ.21: Παράθυρο νότιας όψης του χώρου ΙΣ2 (1° από δυτικά)

Εικ.22: Παράθυρο νότιας όψης του χώρου ΙΣ2 (2° από δυτικά)

Εικ.23: Δυτικό τμήμα της νότιας όψης - λεπτομέρεια

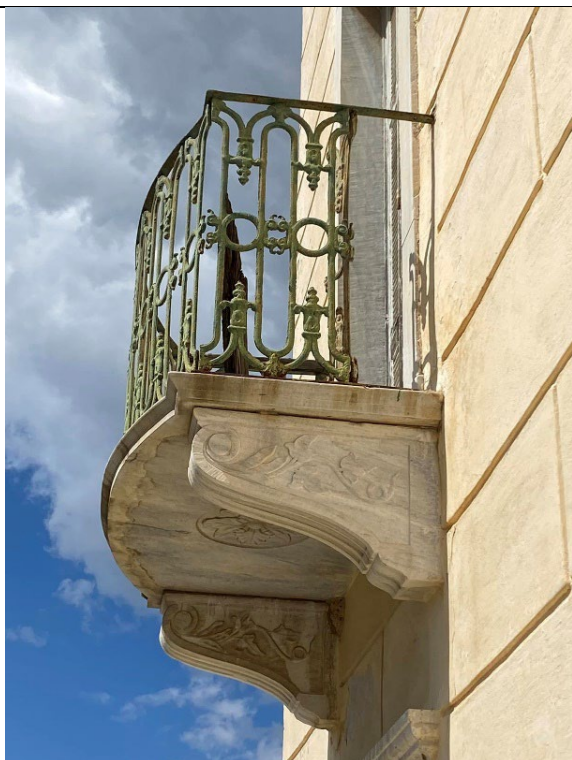
Εικ.24: Εξώστες νότιας όψης χώρου Α2

Εικ.25: Κάτω όψη εξώστη νότιας όψης χώρου Α2 (1^{ου} από δυτικά)

Εικ.26: Κάτω όψη εξώστη νότιας όψης χώρου Α2 (2^{ου} από δυτικά)

Εικ.27: Ανατολικό τμήμα της νότιας όψης

Εικ.28: Ανατολικό τμήμα της νότιας όψης - λεπτομέρεια

Εικ.29: Δυτική όψη εξώστη νότιας όψης χώρου Α2 (2^{ου} από δυτικά)

Εικ.30: Λεπτομέρεια νότιας όψης

Εικ.31: Νότια όψη, ανατολικό τμήμα

Εικ.32: Νότια όψη, ανατολικό τμήμα - λεπτομέρεια

Εικ.33: Ανατολικό τμήμα της νότιας όψης - λεπτομέρεια

Εικ.34: Ανατολική όψη χώρου B4

Εικ.35: Νότια όψη χώρου B2

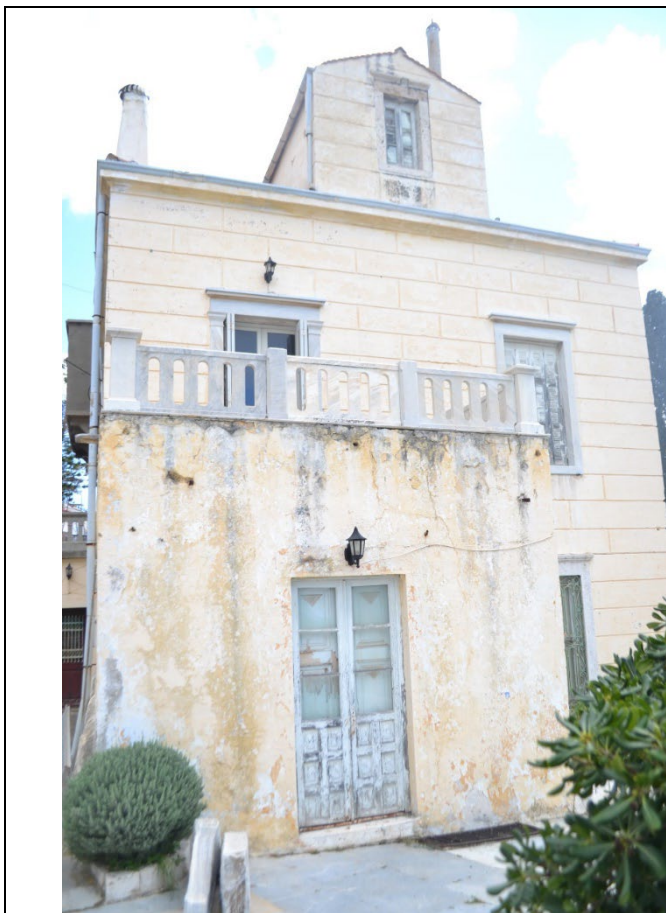
Εικ.36: Δώμα χώρου A5 – μεταλλική καμινάδα

Εικ.37: Φθορές στην εξωτερική τοιχοποιία (νότια όψη) του χώρου B2

Εικ.38: Δώμα χώρου B2

Εικ.39: Δυτική όψη αρχοντικού

Εικ.40: Λεπτομέρεια μαρμάρινων πλακών
δαπέδου δυτικής βεράντας

Εικ.41: Λεπτομέρεια μαρμάρινου στηθαίου δυτικής βεράντας

Εικ.42: Δυτικό παράθυρο χώρου ΙΣ5

Εικ.43: Δυτικό παράθυρο χώρου Α2

Εικ.44: Νότιο παράθυρο χώρου ΙΣ6Β

Εικ.45: Δυτική όψη χώρου Β5

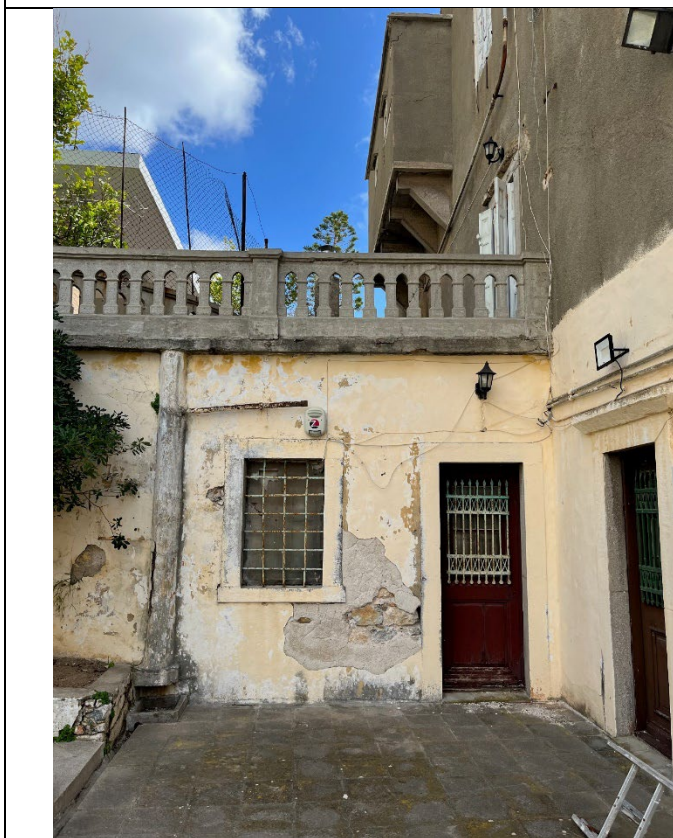
Εικ.46: ΒΔ άποψη του αρχοντικού

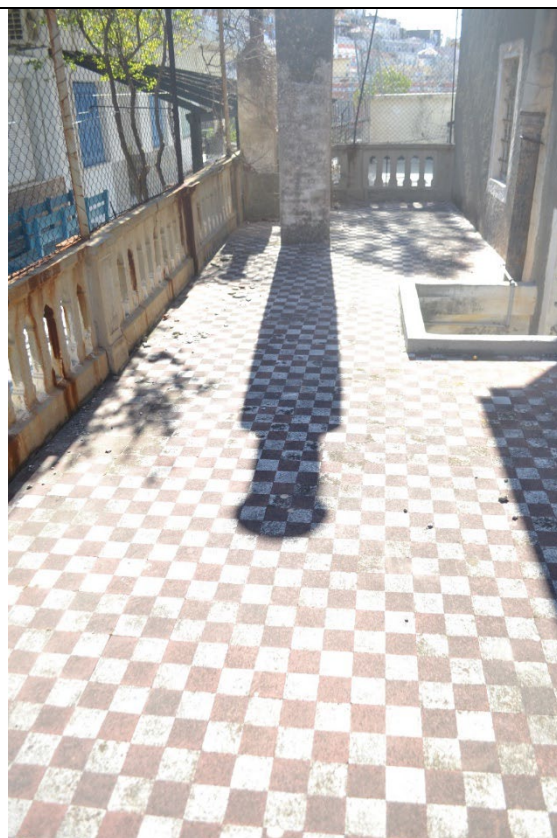
Εικ.47: Δυτικό τμήμα βόρειας όψης

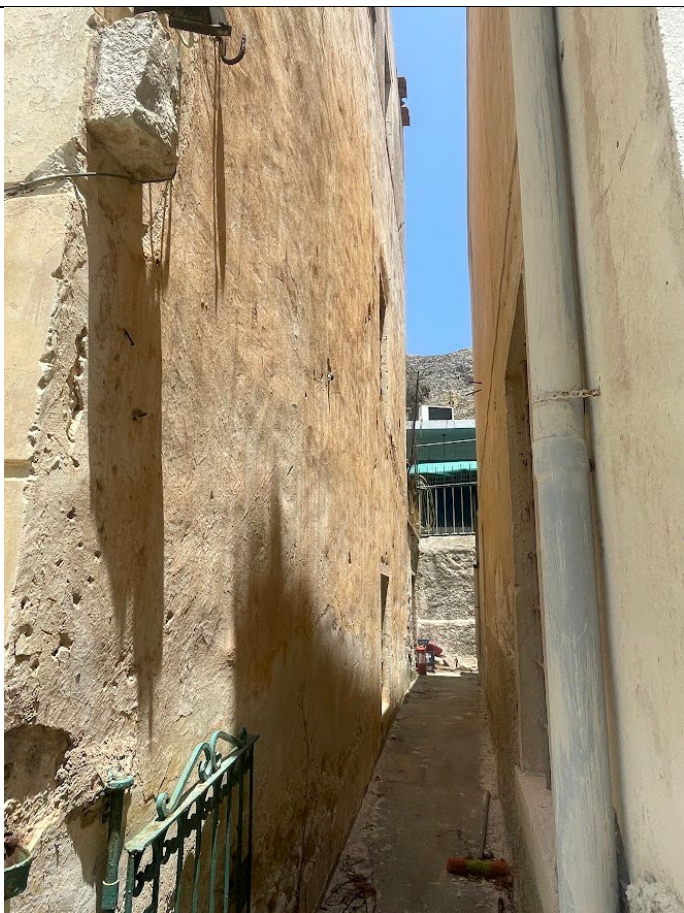
Εικ.48: Τμήμα βόρειας όψης

Εικ.49: Δυτική όψη του χώρου ΙΣ9

Εικ.50: Βεράντα βόρειας όψης, άποψη από Δ

Εικ.51: Ανατολική όψη (άποψη από N)

Εικ.52: Ανατολική όψη (άποψη από Β)

Εικ. 53: Άποψη υπογείου

Εικ. 54: Ταβάνι υπογείου

Εικ. 55: Άποψη υπογείου

Εικ.56: Άποψη χώρου ΥΠ3

Εικ.57: Άποψη του χώρου ΥΠ2

Εικ.58: Κεντρική θύρα εισόδου, εσωτερική όψη

Εικ.59: Χώρος ΙΣ1Α

Εικ.60: Χώρος ΙΣ2 (Γραφείο)

Εικ.61: Θύρα χώρου ΙΣ2 (εσωτερική όψη)

Εικ.62: Χώρος ΙΣ2 (γραφείο)

Εικ.63: Χώρος ΙΣ2 (γραφείο)

Εικ.64: Χώρος ΙΣ2 (γραφείο)

Εικ.65: Χώρος ΙΣ2 (γραφείο)

Εικ.66: Χώρος ΙΣ2 (γραφείο)

Εικ.67: Χώρος ΙΣ2 (γραφείο) – λεπτομέρεια ταβανιού

Εικ.68: Χώρος ΙΣ3

Εικ.69: Τζάκι χώρου ΙΣ3

Εικ.70: Θύρα χώρου ΙΣ3 – άποψη προς ΙΣ 1Α και ΙΣ2

Εικ.71: Θύρα χώρου ΙΣ3

Εικ.72: Δάπεδο χώρου ΙΣ3

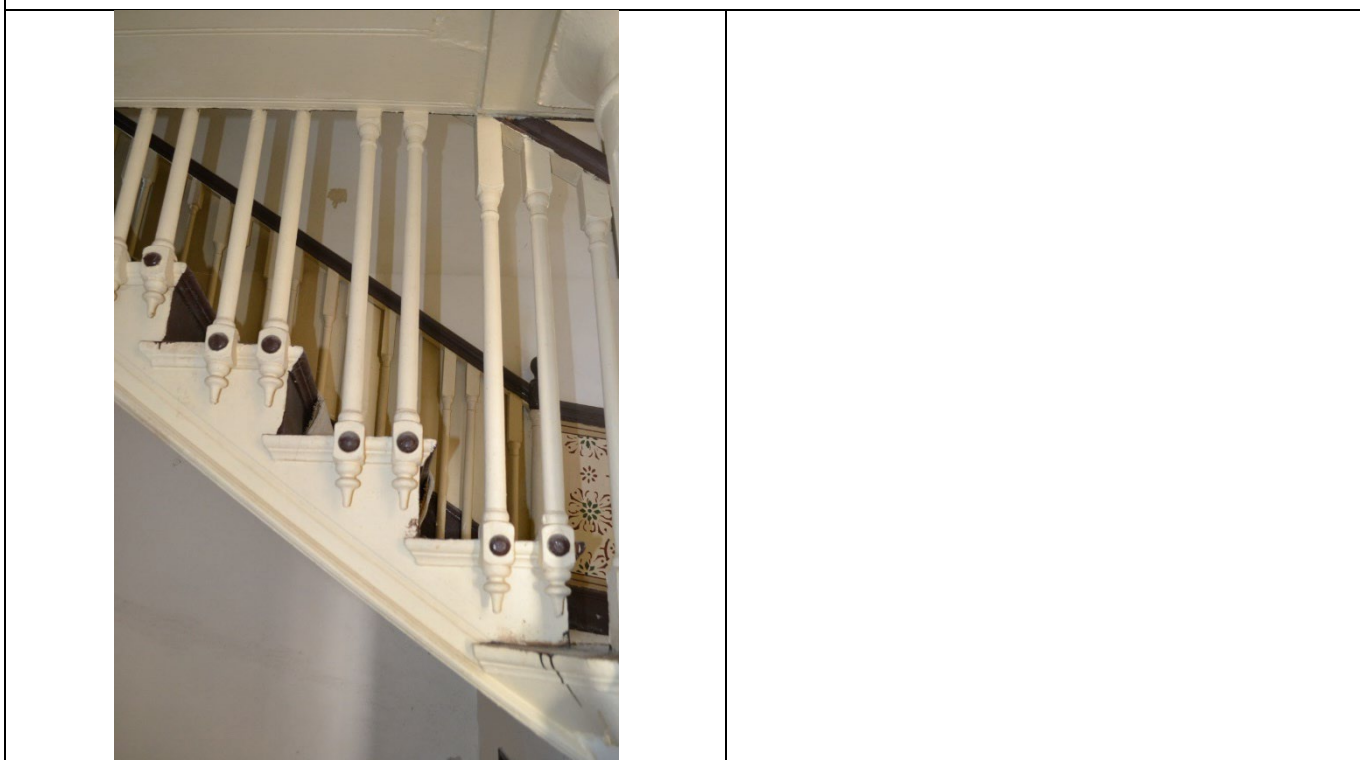
Εικ.73-74: Παράθυρα χώρου ΙΣ3

Εικ.75-76: Χώρος ΙΣ4

Εικ.77-78: Χώρος ΙΣ4

Εικ.79: Κλιμακοστάσιο - λεπτομέρεια

Εικ.80: Διάδρομος ΙΣ1Β προς ΙΣ7

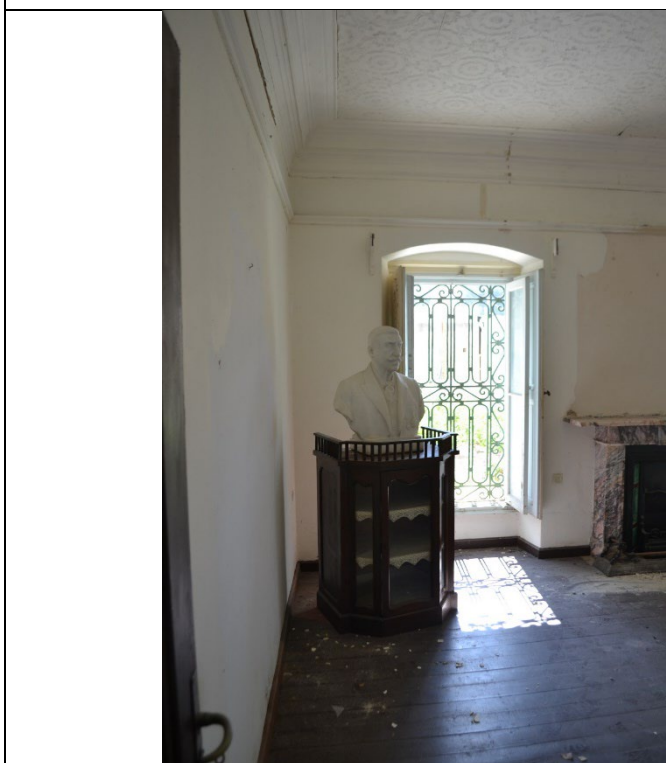
Εικ.81: Διάδρομος ΙΣ1Β

Εικ.82: Χώρος ΙΣ5 (τραπεζαρία)

Εικ.83: Χώρος ΙΣ5 (τραπεζαρία)

Εικ.84: Χώρος ΙΣ5 (τραπεζαρία)

Εικ.85: Χώρος ΙΣ5 (τραπεζαρία)

Εικ.86: Τζάκι χώρου ΙΣ5

Εικ.87: Χώρος ΙΣ5 (τραπεζαρία)

Εικ.88: Χώρος ΙΣ5 (τραπεζαρία) – ταπετσαρία οροφής

Εικ.89: Χώρος ΙΣ5 (τραπεζαρία) – ροζέτα οροφής

Εικ.90: Στόφα χώρου ΙΣ6Α

Εικ.91: Χώρος ΙΣ6 (κουζίνα)

Εικ.92: Εξώθυρα χώρου ΙΣ6Α

Εικ.93: Δάπεδο χώρου ΙΣ6Α

Εικ.94: Εξώθυρα διαδρόμου ΙΣ7

Εικ.95: Χώρος ΙΣ9

Εικ.96: Χώρος ΙΣ9

Εικ.97: Διάδρομος ΙΣ7

Εικ.98: Διάδρομος ΙΣ7 - δάπεδο

Εικ.99: Χώρος ΙΣ10

Εικ.100: Χώρος ΙΣ8

Εικ.101: Χώρος ΙΣ8

Εικ.102: Κτιστός ξυλόφουρνος του χώρου ΙΣ8

Εικ.103: Χώρος Α1Β

Εικ.104: Ξύλινη πόρτα χώρου Α2

Εικ.105: Χώρος Α2 (σαλόνι) – βόρειος τοίχος

Εικ.106-107: Χώρος Α2 (σαλόνι)

Εικ.108-109: Χώρος Α2 (σαλόνι)

Εικ.110: Δυτική εξωστόθυνα χώρου Α2

Εικ.111: Παράθυρο χώρου Α2

Εικ.112: Τζάκι χώρου Α2 (σαλόνι)

Εικ.113: Δάπεδο χώρου Α2 (σαλόνι)

Εικ.114: Ροζέτα σορφής – χάρτινη ταπετσαρία χώρου Α2 (σαλόνι)

Εικ.115: Λεπτομέρεια οροφής χώρου Α2 (σαλόνι)

Εικ.116: Διάδρομος Α1Α

Εικ.117: Διάδρομος Α1Α – λεπτομέρεια δαπέδου

Εικ.118: Χώρος Α5

Εικ.119: Χώρος Α5

Εικ.120: Χώρος Α5

Εικ.121: Χώρος Α5

Εικ.122: Χώρος Α5

Εικ.123: Χώρος Α5

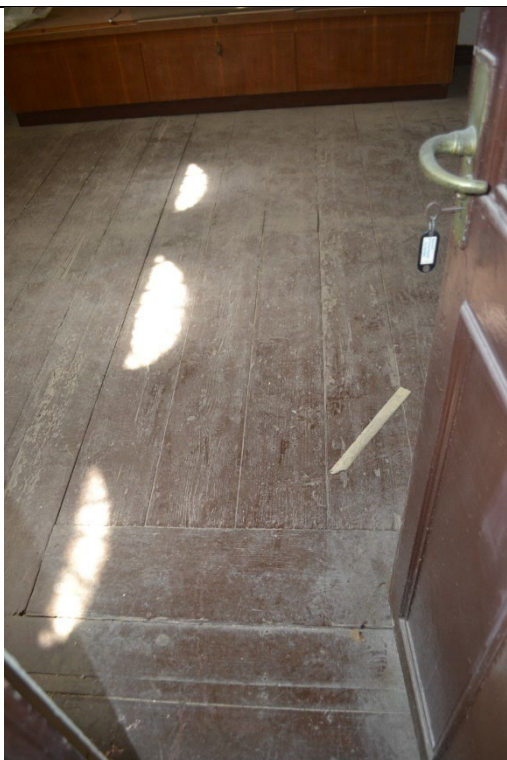
Εικ.124: Χώρος Α5

Εικ.125: Χώρος Α5

Εικ.126: Χώρος Α5

Εικ.127: Χώρος Α3

Εικ.128: Χώρος Α3

Εικ.129: Χώρος Α3

Εικ.130: Χώρος Α3

Εικ.131: Χώρος Α3

Εικ.132: Χώρος Α3

Εικ.133: Χώρος Α3

Εικ.134: Χώρος Α3

Εικ.135: Χώρος Α4

Εικ.136: Χώρος Α4

Εικ.137: Χώρος Α4

Εικ.138: Χώρος Α4

Εικ.139: Τσιμεντοπλακίδια στο δάπεδο του χώρου Α4

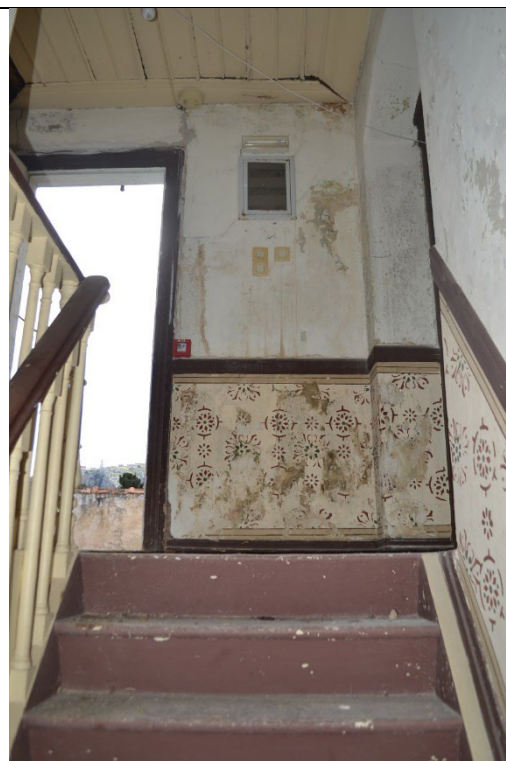
Εικ.140: Χώρος Β1

Εικ.141: Χώρος Β1

Εικ.142: Χώρος Β1

Εικ.143: Χώρος Β1

Εικ.144: Χώρος B2

Εικ.145: Χώρος B2

Εικ.146: Χώρος Β2

Εικ.147: Χώρος Β2

Εικ.148: Χώρος Β2

Εικ.149: Εικ.224: Χώρος Β1

Εικ.150: Χώρος B1

Εικ.151: Χώρος B3

Εικ.152: Εικ.225: Χώρος B3

Εικ.153: Χώρος B4

Εικ.154: Χώρος B4

Εικ.155: Χώρος B4

Εικ.156: Χώρος Β4

Εικ.157: Χώρος Β4 προς σοφίτα

Εικ.158: Χώρος Β5 (σοφίτα)

Εικ.159: Χώρος Β5 (σοφίτα)

Εικ.160: Χώρος Β5 (σοφίτα)

Εικ.161: Εξώθυρα Χώρου Β1